

Príhovor¹

Premena európskej mládežníckej politiky sa našťastie už neuskutočňuje len prostredníctvom pravidelne sa opakujúceho rituálu „konferencií ministrov mládeže Rady Európy“, na ktorom národné štáty demonštrujú prístup k svojej mladej generácii a zástupcovia národných rád mládeže donekonečna kritizujú nedostatočné a oneskorené finančné príspevky štátu na svoje inštitucionálne potreby a základné aktivity.

Do popredia sa dostávajú menej nápadné, niekedy nepríjemné, ale o to účinnejšie nástroje, akými sú “prieskumy národných politik mládeže v členských štátoch RE“. Ich spoločným cieľom je, aby sa zlepšila súčinnosť medzi vládou, organizáciami občianskej spoločnosti (národné rady mládeže) a vedeckým výskumom pri realizácii politiky mládeže v konkrétnej krajine a na úrovni novej Európy.

Výzvy tohto typu predpokladajú nielen relatívnu samostatnosť a nezávislosť subjektov „magického trianguľa“ mládežníckej politiky a práce s mládežou, ale v prípade výskumu mládeže aj jeho elementárnu „existenciu“. Bez neho si iba ťažko možno predstaviť fungovanie „tripartity“, ako sa o nej hovorí v odporúčaniach z Bad Ischlu a záveroch Hyvinkaa (2006), ktoré sa týkajú novej etapy mládežníckej politiky EÚ².

Prieskumy národných politik mládeže vo Fínsku (1997) a Holandsku (1998) poslúžili skôr na prezentáciu systémov práce s mládežou v tých krajinách, v ktorých všetko perfektne funguje a spolupráca subjektov „tripartity“ je vzorná. Dve krajiny (Cyprus a

¹ Text tohto príhovoru predniesol garant projektu DAVM na sympóziu Výskum mládeže na Slovensku, ktoré sa uskutočnilo 5.10.2006 v IUVENTE v spolupráci so Slovenskou sociologickou spoločnosťou pri SAV (sekcia mládeže).

² Declaration on the outcomes of the Youth Event hosted by the Austrian Presidency of the Council of the EU, March 28-31, 2006 Vienna/Bad Ischl, Austria. Conclusions EU – Meeting Young Active Citizenships, July 1-4, 2006 Hyvinkaa, Finland.

Slovensko - 2005) súhlasili s prieskumom pred tromi rokmi z iných dôvodov.

Najmä Slovenská republika očakávala, že diagnostika potenciálu jednotlivých subjektov mládežníckej politiky, ako sa hovorí „zvonku“, umožní artikulovať pravdu o existujúcich slabých miestach (o ktorých všetci dobre vedia). Bolo tu aj očakávanie, že vláda SR sa bude musieť touto špecifickou „menšinovou“ politikou zaoberať a konečne prijať systémovjšie rozhodnutia (nikto nevie povedať prečo sa odkladajú).

Paradoxné a bolestivé zistenie bolo, že najslabším „ohnivkom“ mládežníckej politiky na Slovensku sa ukázal výskum mládeže. Expertná skupina Rady Európy pod vedením A. Azzopardiho (2004/5) to naformulovala relatívne jasne³:

Nasledujúce otázky zostávajú nezodpovedané:

Ako je organizovaný mládežnícky výskum na Slovensku?

Aké sú v súčasnosti hlavné oblasti zodpovednosti?

Ako využívajú ministerstvá výstupy výskumu?

Ako môže prispieť mládežnícka politika k modernizácii a formovaniu identity, keď napríklad aktuálny výskum mládeže netvorí základ pre formuláciu tejto politiky?

Aj pre Slovensko teda platí záver prieskumnej akcie Európskej komisie v 25 krajinách Európy (Brusel, 14.5.2004) o tom, že ...mnohé krajiny EÚ nemajú dostatočné informácie o mládeži a rozhodnutia, ktoré sa prijímajú sa uskutočňujú v podmienkach slabého poznania a porozumenia osobitostiam mladej generácie⁴.

Pri práci na príprave Národnej správy o politike mládeže na Slovensku (2005)⁵, počas konzultácií s členmi expertnej skupiny Rady Európy o situácii výskumu mládeže či v diskusiách o znení správy o

³ YOUTH POLICY IN SLOVAKIA, Rapporteur A. Azzopardi, EYC, Štrasburg 2005, 78 p.

⁴ Analysis of Member States' and acceding countries' replies to the Commission questionnaire on a greater understanding and knowledge of youth. EK, Brusel, 14.5.2004.

⁵ National report on youth policy in the Slovak Republic. Bratislava, IUVENTA 2005, s. 147.

participácii mládeže na Slovensku pre Európsku komisiu (2005) sa zistilo, že počet výskumníkov nie je až taký veľký, aby obsiahol aj nové európske témy. Vznikla tu jednoducho generačná priepasť, ktorej dôsledky nebude také ľahké odstrániť. Výsledkom "spytovania" nášho svedomia bolo poznanie, že ani my nie sme bez viny a jednoducho sa nezbavíme osobnej zodpovednosti. Začali sme preto postupne krok za krokom robiť nápravu.

Koncepcne ide o tri súbežné opatrenia. Najprv sme začali riešiť problém dostupnosti informácií z výskumu mládeže. Následne sme museli prekonávať tradičné disciplinárne, ale aj aktuálne inštitucionálne prekážky spolupráce výskumných skupín. Urobili sme prvé kroky budovania novej európskej siete výskumu mládeže v našom stredoeurópskom priestore.

Koncepcia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v SR do roku 2007 (uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 1213 z 19.12.2001) predpokladá rozvoj vedeckého výskumu mládeže a jeho účasť na "lepšom poznaní a porozumení mladej generácii". Odbor detí a mládeže na Ministerstve školstva SR sa zaviazal v Akčnom pláne mládežníckej politiky vlády SR na rok 2005 podporovať nielen výskum mládeže na rozličné aktuálne témy, ale aj „informačné“ a „sebaorganizujúce“ aktivity výskumníkov mládeže⁶.

Prvým krokom riešenia nepriaznivej situácie vo vedeckom výskume na Slovensku je vznik vedeckej spoločnosti združujúcej výskumníkov z rozličných vedných odborov. Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže (Slovak Youth Research Society <http://www.syrs.org>) chce podporovať rozvoj vedeckého výskumu mládeže a šíriť vedecké poznatky o mládeži vo verejnosti v záujme začleňovania nových generácií mládeže do nového európskeho spoločenstva.

⁶ The Conception of State Policy towards Children and Youth in the Slovak Republic until 2010. Action Plans (Resolution of the Government No. 1213/2001). The European Youth Pact Implementation under conditions of the Slovak Republic and its incorporation into the Competitiveness Strategy for the Slovak Republic until 2010 – Action Plans, January 11, 2006.

Druhým krokom je medzinárodná spolupráca. Slovensko a veľa menších európskych krajín má vlastne jednotlivcov zúfalo hľadajúcich sebe podobných nielen vo vlastnej krajine, ale aj v európskom priestore. Jednu z iniciatív, ktorá má za cieľ vyhľadať a spájať takýchto jednotlivcov a skupinky, sme odštartovali iba nedávno.

S finančnou podporou rakúskej vlády vznikol v roku 2005 projekt CENYR - central european network for youth research. Do Bratislavy sme pozvali v prvej etape projektu krajiny nielen so spoločnou históriou, ale aj perspektívnou budúcnosťou prosperity v Európskej únii. Publikované príspevky o stave a kvalite života detí a mládeže v historickom stredoeurópskom regióne „starej monarchie“ naznačujú, že je to iniciatíva užitočná nielen pre vedecký výskum mládeže⁷.

Tretí krok si zaslúži osobitnú zmienku. Je ním projekt Elektronický dataarchív výsledkov výskumu mládeže na Slovensku po roku 1993 (www.vyskummladeze.sk).

Práve tento projekt umožní zviditeľniť toho najnenápadnejšieho „aktéra“ na mládežníckej scéne – výskumníkov - expertov. Máme teraz lepšiu možnosť viesť dialóg s odborom mládeže MS SR a RMS a pomáhať im formovať a argumentačne podporovať programy práce s mládežou.

Máme aj povinnosť prezentovať širokej odbornej a laickej verejnosti, teda aj všetkým príslušníkom mladej generácie informácie z výskumu a spoluutvárať verejnú mienku o vzájomnom vzťahu generácií v našej spoločnosti.

Ladislav Macháček

⁷ The Central European Dimension of Youth Research ed by. Ladislav Macháček - CENYR: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2005. 114 s. - ISBN 80-89220-14-2.

Sociológia a výskum mládeže

Sociológia mládeže v projekte európskej mládežníckej politiky

Ladislav Macháček

CERYS FF UCM v Trnave

Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava

Mládež je sociologický pojem, ktorý umožňuje chápať istú časť mladých ľudí ako vekovo-sociálnu skupinu⁸. Táto sociologická skupina sa vyznačuje všeobecnými a špecifickými biologicko-psychologickými, sociálno-ekonomickými a občiansko-politickými charakteristikami, záujmami a potrebami. Jej sociálne postavenie v spoločnosti sa spája s jej sociálnou rolou prípravy a začleňovania do spoločenskej štruktúry, jej reprodukcie a rozvoja.

Na rozdiel od psychológie, ktorá sa sústreďuje (puberta, adolescencia) na biologicko-fyziologické a psychické osobitosti prechodnej fázy dospievania, využíva sociológia poznatky politológie, histórie, ekonómie, demografie a iných spoločenskovedných disciplín, aby charakterizovala makrospoločenské súvislosti procesu prechodu od detstva k dospelosti.

V spoločnosti s nevýraznou sociálnou diferenciaciou sa mládež chápala ako rovnorodá sociálno-veková skupina, ktorá bola aj ostatnými prostriedkami štátno-paternalistického totalitného systému

⁸ Rovnako pojem generácia ako veková kohorta sa pokladá pre výskum mládeže za relevantný. Podľa Manuely du Bois – Reymondovej údaje o vekovej kohorte hovoria viac o štruktúrnych vlastnostiach a zmenách v priebehu času, kým generácia umožňuje vypovedať niečo o mentalite (mladých) ľudí, ktorí sa delia o isté skúsenosti. Tieto sú spojené s nejakými udalosťami v istom sociálnom kontexte a mali alebo majú veľký vplyv na interpretáciu ich vzťahu k spoločnosti a svetu ako celku. Svojimi názormi i činmi kreujú istý duch doby a ovplyvňujú tak ostatných, politikov alebo umelcov. Ak ideologické sily ustupujú do pozadia, generácie sú menej pozorovateľné, na rozdiel od prípadu “generácie 1968”. Du Bois-Reymond, Manuela (2005) Neue Lernformen – neues Generationenverhältnis? (New ways of learning – a new relationship between the generations?). In H. Hengst & H. Zeiher (Hrsg.) Kindheit soziologisch. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften (227-244).

morálno-politicky zjednocovaná (napr. škola, masmediálna propaganda, jednotná mládežnícka organizácia). V spoločnosti, ktorá sa transformuje na podmienky trhovej ekonomiky a pluralitnej demokracie, sa prehĺbuje diferenciacia sociálnej štruktúry. Pojem mládež sa vyprázdňuje o rozličné skupiny pracujúcej mládeže a mladí ľudia sa rozplývajú v organických celkoch jednotlivých elementov sociálnej stratifikácie.

S prihliadnutím na štandardné štatistické sledovania OSN a UNESCO, nedávno využité aj v správe Centra pre sociálny rozvoj a humanitárne veci The Global situation of Youth in the 1990: Trends and Prospects (UN, NY 1993), sa definuje mládež ako funkčná veková skupina od 15 do 24 rokov. V rozličných materiáloch OSN, napr. V Konvencii práv dieťaťa (rezolúcia VZ 44/25), sa dieťa definuje ako osoba až do 18 rokov. To umožňuje odlišiť adolescenta ako osobu od 15 do 17 rokov od mladého občana ako osoby od 18 rokov. V sociologickom výskume definujeme mládež ako mladých ľudí od 15 do 24 rokov. Ak máme na mysli nevyhnutnosť vekovo⁹ ohraničiť mládež ako funkčnú skupinu v tzv. zákone o mládeži, dôležitá je aj reflexia tejto hranice občianskou verejnosťou danej krajiny¹⁰.

Sociológia mládeže ako špeciálna sociologická teória umožňuje systematickú analýzu mládeže v spoločnosti. (Macháček, L., 2003, s. 131) Osobitná pozornosť sa venuje tomu, ako si mládež osvojuje uznávané spoločenské hodnoty a normy, vzory konania, odborné

⁹ Mladí ľudia sú osoby 13 – 30 ročné (z hľadiska európskej politiky mládeže sa tento vek používa Európskou komisiou a Radou Európy). Pozri: Council of Europe and European Commission Research Partnership Research Seminar - ‘The Youth Sector and Non-formal Education/Learning: working to make lifelong learning a reality and contributing to the Third Sector’, Strasbourg 28-30 of April 2004, Report.

¹⁰ Podľa vyjadrenia respondentov v našom výskume (1993) má horná hranica tri dominanty: 18 rokov, 20 rokov, 25 rokov. Nad hranicou 26 a do hranice 30 rokov sa nachádza iba 6% hlasov skúmaných osôb v prospech chápania občanov tohto veku ako osôb zasluhujúcich si istú formu ochrany alebo podpory zo strany štátu. Macháček, L.: Občianska participácia a mládež. SÚ SAV, Bratislava 1996, 98 s.

znalosti v záujme spoločenského pokroku a generačnej kontinuity, analyzujú sa príčiny tvorby osobitnej subkultúry mládeže v prelomových obdobiach spoločenského vývoja, prípadne aj jej úloha v revolučných zmenách spoločenského systému. (Suchý, J., 2003)

Sociológia mládeže v súčasnosti utvára potrebný referenčný rámec na komplexnú charakteristiku mládeže z hľadiska premien jej sociálnej štruktúry a vývoja sociálnej mobility, úrovne a foriem občianskej participácie v politickom systéme. Z hľadiska rozvoja politickej kultúry sa objasňuje jej činnosť v systéme subjektov práce s mládežou, najmä v občianskych združeniach mládeže. (Macháček, L., 2000) Do tohto systému informácií sa včleňujú aj poznatky o dosahovanom všeobecnom a odbornom vzdelaní a profesnej kvalifikácii, o kvalite jej zdravotného stavu, o možnostiach trávenia voľného času a jeho využívaní mestskou a vidieckou mládežou. V komplexnom vnímaní mládeže sa monitoruje jej sociálna situácia pri vstupe do zamestnania, ako aj v etape zakladania rodiny a budovania domácnosti (bytová situácia). Značná pozornosť sa venuje analýze príčin a dôsledkom sociálno-patologických javov medzi mladými ľuďmi (drogové a alkoholické závislosti, delikvencia a kriminalita). (Ondrejko, P. a kol., 2001)

Komparácie týchto charakteristík mladej generácie v časovom odstupe umožňujú vidieť, ako sa menia spoločenské podmienky a aké princípy sa uplatňujú v štátnej politike vo vzťahu k mládeži v konkrétnej krajine a jej regiónoch. Poznatky sociológie mládeže sa využívajú predovšetkým v tvorbe a zdôvodňovaní zmien štátnej mládežníckej politiky, v neustálej aktualizácii pozornosti verejnosti na citlivé spoločenské problémy, s ktorými sa vyrovnávajú nastupujúce generácie mládeže prostredníctvom masmédií a mládežníckych organizácií, ako aj v odbornej príprave pedagogických a sociálnych pracovníkov alebo aj dobrovoľných pracovníkov v systéme práce s mládežou.

Procesy transformácie politického a ekonomického systému Slovenska po roku 1989 ovplyvňujú verejnosť (staršia generácia) tak, že začína mládež vnímať ako najviac ohrozenú (AIDS, nezamestnanosť) a súčasne pre spoločnosť aj nebezpečnú skupinu, ktorá najrýchlejšie podlieha nástrahám otvorenej spoločnosti - intolerancii, rasovým predsudkom (skinheads), drogovým závislostiam (delikvencia, násilnosti). „Najmä médiá majú tendenciu formulovať a teda zveličovať fenomény mládeže ako problémy. Výsledkom takého prístupu je, že si verejnosť aktérov mládežníckej politiky predstavuje ako ľudí pracujúcich s mládežníckymi gangmi, mládežou potulujúcou sa po meste, mládežou obľubujúcou graffiti, alkohol a drogy, násilím a kriminalitou týkajúcou sa mladých ľudí, záškolákov, nezamestnaných mladých ľudí atď.“ (Siuralla, L., 2004)

Spoločenský jav alebo problém marginalizácie mládeže je produktom systémovej zmeny vyvolanej trhovou ekonomikou a pluralitnou demokraciou, ktorá spája novodobú prosperitu spoločnosti iba s presadením sa podnikateľských subjektov na svetovom trhu produktov a služieb, ako aj s perfektnými výkonmi a enormným úsilím indivíduí v konkurenčnom zápase na trhu práce. Modernizácia, ktorá sa postupne prediera na povrch z procesov transformácie politického a ekonomického systému, sa začína správne chápať aj ako civilizačná výzva pre jednotlivca na adaptáciu k novej kultúre permanentného ohrozenia. Prechod z detstva do dospelosti, z chráneného prostredia rodiny do verejného prostredia práce sa chápe ako prechod zo sféry istoty do sféry neistoty a rizika. (Ondrejko, P., 2002)

Najmä vo vzťahu k mládeži sa táto civilizačná výzva vymedzuje ako výzva jej individualizácie. Mohli by sme ju pochopiť ako vypestovanú osobnostnú dispozíciu alebo schopnosť preberať zodpovednosť za svoje rozhodnutia a vyrovnáť sa s ich rizikami a

sociálnymi dôsledkami. Individualizácia¹¹ mládeže predstavuje tak aj predpoklad modernizácie našej spoločnosti. Individualizácia sa u nás vníma aj ako proces oslobodzovania sa jej občanov zo „žihľavovej košele“ štátneho paternalizmu.

Práca s mládežou¹² ako špecifická forma sociálnej práce je nástroj štátu odpovedajúci na individuálne prevzatie zodpovednosti za vlastné rozhodnutia v kľúčových momentoch života (napr. voľba strednej školy, voľba povolania). Štát včasnou legislatívnou reguláciou, ako aj elementárnou finančnou pomocou podporuje infraštruktúry práce s mládežou (napr. kariérne poradenstvo, informačné služby), a tak bráni dezintegrácii socializačného procesu a marginalizácii mnohých mladých ľudí.

Je to dôležitá tým skôr, že sa všeobecne sa uplatňuje tendencia, ktorá sa prejavuje tak, že *tam, kde sa zhoršuje ekonomická situácia, sa rýchle rozpadá tá stránka životných podmienok, ktorú by sme radi pomenovali sociálno komunitná infraštruktúra (centrá voľného času, dobrovoľnícky sektor, občianske hnutia a iniciatívy, charitatívne*

¹¹ Mládež je obdobím individualizácie v biografii. Mládež je sociálny konštrukt formovaný hľadáním odpovede na moderné individualizačné požiadavky. Mládež vznikala ako subjektívna a objektívna sociálna kategória v prostredí buržoázie na konci 18. storočia. Mørch, Sven (2001) Some Basic Issues in Youth Research. In: Guidikova, Irena & Williamson, Howard (eds): *Youth Research in Europe: The Next Generation*. Council of Europe Publishing.

¹² V definícii **pojmu práca s mládežou (Youth Work, Jugendarbeit)** sa zdôrazňuje, že je doménou mimoškolskej výchovy a vzdelávania, predovšetkým sa chápe ako non-formal alebo informal learning. Jej základným cieľom je integrácia a inklúzia mladých ľudí do spoločnosti. Napomáha osobnej a sociálnej emancipácii mladých ľudí od závislosti a exploatacie. Dnes sa zdôrazňuje myšlienka, že práca s mládežou patrí rovnako do oblasti sociálnej práce, ako aj do oblasti vzdelávacieho systému. Aj keď ju podporujú a financujú z verejných zdrojov v mnohých krajinách Európy, má dosť marginálny status. Práca s mládežou sa často vníma ako práca so špeciálnymi skupinami mladých ľudí znevýhodnených sociálne deprivovaným prostredím alebo s mladými imigrantmi, utečencami a uchádzačmi o azyl. Práca s mládežou býva často organizovaná subjektmi s náboženskou orientáciou a tradíciou. (Štrasburg, 26.6.2006 The Socioeconomic Scope of Youth Work in Europe. *A study commissioned by the Partnership in Youth Research between the European Commission & the Council of Europe.*)

spolky). Je to tak preto, že je založená na tých občanoch, ktorí dokážu motivovať a mobilizovať ohrozených jednotlivcov, aby pomohli sami sebe a prípadne sebe navzájom. V našich podmienkach nejde o relatívne samostatný sektor fungujúci zo súkromných finančných zdrojov, ale zo zdrojov verejných, ktoré sa obmedzujú ako prvé.

Nastolovanie problému občianstva v postkomunizme všeobecne, ale na Slovensku osobitne sa musí vyrovnávať s tým, že komunistický experiment od roku 1948 do roku 1989 obetoval hodnotu sociálneho občianstva tak politické, ako aj občianske práva a slobody. V súčasnosti je už čoraz zrejmejšie, že v postkomunistickej etape transformácie sa rieši problém rekonštrukcie politickej a občianskej zložky občianstva pri cielenejšej redistribúcii toho, čo sa podarilo dosiahnuť v jeho sociálnej vrstve.

Tu hrozí veľa nebezpečenstiev štátneho dirigizmu a autoritárskych riešení pri narastajúcich hospodárskych a sociálnych problémoch "...ak u istého kritického množstva občanov nebude vôľa garantovať platnosť demokratickej ústavy príslušným typom občianskych postojov a občianskeho správania..." (Roško, R., 1993, s. 194) Prekonanie postkomunizmu je teda rovnako spojené s transformáciou hospodárstva na princípe trhovej ekonomiky, ako aj s "...nevyhnutnosťou rozhybať systémový proces zrodu oživujúcej organizačnej formy individuálnej účasti vo verejnej sfére spoločenského života..." (Stena, J., 1993, s. 179-180)

Podporné programy štátu tých občianskych iniciatív, hnutí a združení, ktoré sa zameriavajú na ochranu životného prostredia, pomoc zdravotne postihnutým a sociálne slabým, zdravotnú osvetu a prevenciu, otázky ľudských práv, národnostných menšín, utečencov, rozličné formy výchovy k ľudským a občianskym právam, sledujú, aby občania mali istú nevyhnutnú zásobu poznatkov, ale aj výbavu "zručností" občianskej participácie.

V celom systéme výchovy mládeže k občianstvu sa vyžaduje rešpektovanie poznatkov sociológie mládeže a sociálnej pedagogiky,

ktoré predstavujú dôležité vedné zázemie výchovy mládeže k občianstvu, sociálnej práce, práce s mládežou.

Môžeme rozlíšiť tri úrovne sociálnych problémov mladistvých, ktoré sa celkom zjavne viažu na osobitné cieľové skupiny (Stein, G., 1991):

1. Sociálne problémy mladistvých sa zväčša stotožňujú s formami **problémového správania mladistvých**. Spravidla sa tým myslia delikventní mladiství, mladiství násilníci, vandali združujúci sa napríklad v gangoch a bandách atď., mladiství závislí od drog, ale predovšetkým od alkoholu. Ako problémové správanie sa vnímajú aj subkultúry mladistvých, ktoré čoraz častejšie budia pozornosť "verejnej mienky" ako napríklad anarchisti a skinheads.

2. Sociálne problémy mladistvých sa často manifestujú nespektakulárne a nepozorovane - v kontexte **sociálnych problémových situácií**. Objektívne spoločenské danosti zužujú objektívny priestor pre zdravý osobnostný vývoj mladistvých. Príkladmi sú: nezamestnaní mladiství, mladiství cudzinci, žiaci osobitných škôl, mladiství so zmenenou schopnosťou učiť sa, telesne postihnutí, mentálne postihnutí, mladiství žijúci v periférnych regiónoch, ktorí majú sťažený prístup ku vzdelávacím a voľnočasovým zariadeniam, ale aj dievčatá, ktoré sú tradične silne orientované na úzko fixované vzory rozdelenia rol.

3. Napokon aj vtedy, keď neexistuje sociálne problémová situácia, vznikajú **každodenné životné ťažkosti** typické pre vývojovú fázu mladistvých. Takéto životné ťažkosti môžu vzniknúť ako reakcia na problémy v rámci rodiny, školy, na pracovisku, ale aj ako reakcia na mnohé požiadavky prijať závažné rozhodnutia s nepredvídateľnými a neistými následkami (napr. voľba povolania alebo životného partnera). Konkrétne môžu vyzerat' napríklad ako strata perspektívy a

orientácie (samovraždy mladých ľudí), problémy rovesníckych alebo partnerských vzťahov.

Výzva k modernizácii Slovenska a jeho začleňovania do štruktúr zjednocujúcej sa Európy bude aj výzvou pre inštitucionalizáciu plnohodnotnej štruktúry občianskych združení. Tieto subjekty ako sociálni aktéri majú svoje poslanie v posilňovaní "občianstva mladých ľudí", t.j. aby sa učili demokracii a získali nielen schopnosť artikulovať záujmy a potreby svojej society v oblasti detí a mladistvých, ale aby dokázali tvoriť projekty práce s mládežou, ktorými dokážu prejaviť sociálnu solidaritu so sociálne a kultúrne slabšími skupinami svojho rovesníckeho spoločenstva.

Ide najmä o tie skupiny mladých občanov na Slovensku, ktorí získali potrebné vzdelanie, schopnosť komunikácie so zástupcami štátnej správy a podnikateľskej sféry a osobnostnú integritu a kultúrnu identitu, ktorú akceptujú aj ich spoluobčania. To ich predurčuje k prevzatiu zodpovednosti za rozvíjanie rozličných svojpomocných hnutí a iniciatív v obciach a sídliskách miest spoločne s tými, ktorí sa dostávajú na okraj spoločnosti v dôsledku nedostatočne vybalansovaného pôsobenia sociálnej politiky a trhovej ekonomiky.

Vyžaduje si to premyslieť a vedeckovýskumne podložiť doterajšie rozvíjanie mládežníckej politiky v oblasti využívania voľného času detí a mládeže s prihliadnutím na kultúrne tradície, zamyslieť sa nad možnosťami rozvoja občianskeho dobrovoľníckeho sektora, v ktorom budú významnú úlohu plniť občania so zážitkom okrajovej pozície - bývalí bezdomovci, závislí od drog, nezamestnaní, v nadväznosti na jeho rozvoj a štrukturáciu aj na jeho lepšiu súčinnosť s mnohými inými hnutiami občanov pôsobiacich medzi mládežou na Slovensku.

Prácu s mládežou možno z uvedených súvislostí, z hľadiska vymedzenia jej osobitostí, princípov a úrovní chápať ako súčasť výchovy mladých ľudí k participatívne občianstvu. Zdôrazňuje to

najnovšie uznesenie Rady EÚ o neformálnom vzdelávaní, v ktorom sa komplexne charakterizuje práca s mládežou takto:

(1) práca a výsledky práce mladých ľudí a ľudí, ktorí pracujú s mládežou a mládežníckymi organizáciami, si zaslúži väčšie uznanie s cieľom zvýšiť hodnotu a zlepšiť viditeľnosť mladých ľudí a mala by sa náležite zohľadniť zo strany zamestnávateľov, inštitúcií formálneho vzdelávania a občianskej spoločnosti vo všeobecnosti;

(2) neformálne a informálne vzdelávacie aktivity v oblasti mládeže dopĺňajú formálny systém vzdelávania a odbornej prípravy, ich prístup je založený na spoluúčasti a orientácii na účastníka vzdelávania, sú vykonávané dobrovoľne, a preto sú úzko spojené s potrebami, túžbami a záujmami mladých ľudí; tým, že poskytujú dodatočný zdroj vzdelávania a možnú cestu k formálnemu vzdelávaniu a odbornej príprave, takéto aktivity sú obzvlášť dôležité pre mladých znevýhodnených ľudí;

(3) neformálne a informálne vzdelávanie v oblasti mládeže prebieha v rôznom prostredí a pre osobnostný rozvoj mladých ľudí a ich sociálne, kultúrne a profesionálne začlenenie sú potrebné osobitné a vhodné metódy a nástroje;

(4) verejné a súkromné investície do oblasti mládeže na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni majú významný hospodársky a sociálny vplyv;

(5) sociálny a hospodársky význam oblasti mládeže je zjavný svojím potenciálnym dosahom na rozvoj kľúčových schopností, ktoré majú

praktický význam pre trh práce svojím posilňovaním participácie, aktívneho občianstva a sociálnej zodpovednosti¹³.

Mládežnícka politika sa snaží nepozerať na mládež iba ako na problém, ale ako na zdroj rozvoja spoločnosti. Jej prostredníctvom rieši zauzlené problémy multikulturality spojené s rozširovaním Európskej únie, jej orientáciou na osvojovanie informačných technológií odpovedá na výzvy globalizácie. Mládež sa preto v sociologickom chápaní neprezentuje iba ako vyčerpávajúci štatistický súhrn všetkých jednotlivcov v sociálno-demografickej štruktúre, t.j. ako sociálno-veková skupina.

V modernejšom chápaní ide aj o vrstvu občianskej spoločnosti, ktorá sa prejavuje ako pestrá paleta občianskych iniciatív a hnutí, spolkov a občianskych združení. Mladí ľudia prostredníctvom svojho občianskeho združovania vytvárajú inštitucionálneho aktéra – národnú radu mládeže (Rada mládeže Slovenska), ktorý na seba preberá úlohu artikulácie záujmov a potrieb všetkých mladých ľudí a ich legitimizácie a legalizácie prostredníctvom tvorby integrovanej mládežníckej politiky. Rozvíja sa ako mládežnícka politika¹⁴ integrujúca rozličné národné politiky mládeže členských štátov EÚ a Rady Európy.

V tézach, ktoré sformulovali predstavitelia mládeže v Európe ešte v predvečer rozširovania EÚ a zjednocovania medzinárodných a národných mládežníckych strešných štruktúr do súčasného Európskeho fóra mládeže (<http://www.youthforum.org/en/>), sa nielen

¹³ Uznesenie RE a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí rady, o uznaní hodnoty neformálneho a informálneho vzdelávania v oblasti európskej mládeže (2006/C 168/01) 20.7.2006 C 168/3. Úradný vestník Európskej únie SK.

¹⁴ Poslaním mládežníckej politiky je utvárať podmienky pre vzdelávanie, príležitosti a skúsenosti, ktoré zabezpečujú a umožňujú, aby mladí ľudia mali znalosti, schopnosti, kompetencie stať sa aktérmi demokracie a integrovali sa do spoločnosti, tak, že budú aktívnymi aktérmi v občianskej spoločnosti a na pracovnom trhu. Kľúčovými nástrojmi mládežníckej politiky sú podpora učenia sa občianstvu a integrovaný politický prístup.(L.Siuralla)

podrobnejšie vymedzili niektoré pojmové atribúty koncepcie európskej mládežníckej politiky (Chisholm, L., 1995), ale sa jasne zvýraznilo očakávanie, že Európska únia bude rešpektovať mládežnícke hnutie ako dôležitý predpoklad riešenia sociálnych a ekonomických otázok života mládeže v Európe. Vzniká totiž obava o súlade potrieb demokratického **európskeho vládnutia (governance)** a ochotou mladých občanov Európy venovať sa verejným otázkam. V Európe treba zastaviť vznikajúcu hrozbu „občianskeho deficitu mládeže“. (Macháček, L., 2005)

Ako sa to konštatuje v Bielej knihe o mládeži (2001), európsky projekt je sám osebe mladý, neustále sa formujúci, potrebuje ambície, nadšenie a angažovanosť zo strany mladých ľudí voči hodnotám, na ktorých je založený. „Nadišiel čas, aby sme všetci vnímali mládež ako pozitívnu silu pri budovaní Európy. Očakávame, že vytvoria nové formy spoločenských vzťahov, nájdu rôzne spôsoby vyjadrenia solidarity alebo vyrovnania sa s ľahostajnosťou, pričom v tejto aktivite nájdu aj určité obohatenie.“ (Nový impulz..., 2002)

Lasse Siuralla, sociológ, komunálny politik, riaditeľ odboru mládeže Rady Európy v jednej osobe, upozornil, že za ostatnú dekádu sa stala evidentná obmedzenosť koncepcie politiky mládeže na aktivity voľného času a neformálne vzdelávanie. Mladí ľudia sa stretávajú s novými ohrozeniami a výzvami trhu práce. Preto je podľa L. Siuralu potrebné zohľadňovať problémy: zamestnanie, formálne vzdelávanie, zdravie, bývanie, kultúru a sociálne otázky.

Takáto stratégia sa volá *zjednotená mládežnícka politika* alebo „potreba medziodvetvového charakteru mládežníckej politiky“. Súčasne však dochádza k zameraniu na cieľové skupiny mládeže: „Hoci by štátne mládežnícke politiky mali byť určené všetkým mladým ľuďom, zvláštnu pozornosť by mali venovať najznevýhodnenejším a najzraniteľnejším skupinám mladých ľudí a v prípade potreby pre ne vypracovávať zvláštne stratégie

a programy.“ (CDEJ 2002 (16), p12; pozri aj Rezolúciu Výboru ministrov (98) 6)

L. Siuralla sa domnieva, že mládežnícka politika nie je len súhrnom akcií, vedených rôznymi rezortmi pre mladých ľudí, ale skôr cieľavedomou a štruktúrovanou medziodvetvovou politikou určenou na spoluprácu s inými rezortmi a koordináciou služieb mládeži – zapojením samotných mladých ľudí do procesu. (Siuralla, L., 2004)

Vyžaduje si to zlepšenie súčinnosti medzi vládou, organizáciami občianskej spoločnosti (národné rady mládeže) a vedeckým výskumom.

Vedecký výskum mládeže. Pre Slovensko platí záver prieskumnej akcie Európskej komisie v 25 krajinách Európy (Brusel, 14.5.2004) o tom, že... *mnohé krajiny EÚ nemajú dostatočné informácie o mládeži a rozhodnutia, ktoré sa prijímajú, sa uskutočňujú v podmienkach slabého poznania a porozumenia osobitostiam mladej generácie.* (Analysis..., 2004)

Výzvy tohto typu predpokladajú nielen relatívnu samostatnosť a nezávislosť subjektov „magického trianguľa“ mládežníckej politiky a práce s mládežou, ale v prípade výskumu mládeže aj jeho elementárnu „existenciu“. Bez neho si iba ťažko možno predstaviť fungovanie „tripartity“, ako sa o nej hovorí v odporúčaniach z Bad Ischlu a záveroch Hyvinkaa (2006), ktoré sa týkajú novej etapy mládežníckej politiky EU. Pri práci na príprave Národnej správy o politike mládeže na Slovensku (2005), počas konzultácií s členmi expertnej skupiny Rady Európy o situácii výskumu mládeže (Azzopardi, A., at al., 2005) či v diskusiách o znení správy o participácii mládeže na Slovensku pre Európsku komisiu (2005) sa vlastne zistilo, že výskum mládeže na Slovensku neobsiahol potrebné témy.

Sociológia mládeže je sociologickou disciplínou, ktorá má svoju históriu a inštitucionálne zázemie. Existujú sociologické

vedeckovýskumné pracoviská (Oddelenie výskumu mládeže UIPŠ MŠ SR, Staré grunty, Bratislava) alebo výskumné skupiny, špecializujúce sa na problematiku mládeže¹⁵.

V niektorých krajinách zohrávajú významnú úlohu vedecké asociácie sociológov (napr. Sekcia mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV), ktoré spolupracujú s Medzinárodnou sociologickou asociáciou (ISA) a jej výskumnou skupinou RC34 Sociológia mládeže¹⁶ ako aj ESA-Európskou sociologickou asociáciou a jej výskumnou sieťou pre mládež a generácie¹⁷.

Vzniká regionálna sieť výskumných pracovísk zameraných na mládež v strednej Európe CENYR (www.syrs.org/cerys).

Sociológovia majú možnosť v niektorých krajinách Európy vydávať osobitný vedecký časopis (YOUNG, YOUTH STUDIES). V Slovenskej republike vychádza od roku 1990 časopis Mládež a spoločnosť. Vznikla nová vedecká spoločnosť združujúca odborníkov z viacerých vedných odborov – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže (www.syrs.org) s poslaním plniť úlohu partnera v tripartite aktérov európskej politiky mládeže aj na Slovensku.

LITERATÚRA

Analysis of Member States' and acceding countries' replies to the Commission questionnaire on a greater understanding and knowledge of youth. EK, Brussels, 14.5.2004.

AZZOPARDI, A. at al., 2005: Youth Policy in Slovakia. International team of experts from the Directorate of Youth and Sport of the Council of Europe. Bratislava, Strasburg.

¹⁵ CERYS –Centrum pre európsky a regionálny výskum mládeže FF UCM v Trnave pozri www.syrs.org/cerys

¹⁶ <http://www.alli.fi/youth/research/ibyr/>

¹⁷ <http://www.valt.helsinki.fi/esa/youth.htm>

Declaration on the outcomes of the Youth Event hosted by the Austrian Presidency of the Council of the .EU, March 28-31,2006 Vienna/Bad Ischl, Austria. Conclusions EU – Meeting Younge Active Citizenships, July 1-4, 2006 Hyvinkaa, Finland.

CHISHOLM, L., 1995: European Youth Research. In: Growing Up in Europe. Berlin-New York, Walter de Gruyter.

MACHÁČEK, L., 2000: Sociologické aspekty združovania a občianskej participácie mládeže v SR. Bratislava, SSS pri SAV, 60 s.

MACHÁČEK, L., 2004: Kapitoly zo sociológie mládeže. UCM, Trnava 2004, 190 s.

MACHÁČEK, L., 2005: Participácia študentov na samospráve stredných a vysokých škôl Slovenska: (sociologický výskum) Bratislava, Iuventa, 58 s. ISBN 80-8072-045-2.

National report on youth policy in the Slovak Republic. Bratislava, IUVENTA 2005, s. 147.

Nový impulz pre európsku mládež. Biela kniha Európskej komisie. EK IUVENTA, Bratislava 2002, 98 s.

ONDREJKOVIČ, P. a kol., 2001: Sociálna patológia. Bratislava, Veda, vydavateľstvo SAV, 310 s.

ONDREJKOVIČ, P., 2002: Globalizácia a individualizácia mládeže. Negatívne stránky. Bratislava, Veda, s. 132.

ONDREJKOVIČ, P., 2003: Základy sociológie mládeže. Nitra, FSV UKF, s. 131.

ROŠKO, R., 1995: Smer moderné občianstvo. Vydavateľstvo IRIS, Bratislava. s. 100.

SIURALA, L., 2004: Európsky rámec mládežníckej politiky (CDEJ) 33. zasadanie, Budapešť, Európske centrum mládeže 11. a 13.10.2004.

Sociológia mládeže '69 Slovenská ročenka pre teóriu a výskum mládeže. Smena, Bratislava 1969, 149 s.

- STEIN, G., 1991: Jugendverbände und soziale Problemlagen. In: Handbuch Jugendverbände. Juventa Verlag, Weinham. München, 145 s.
- STENA, J., et. all., 1990: The Project of the Research Task "Civil Society forming in Slovakia in the Nineties". Bratislava, The Institute of Sociology, Slovak Academy of Sciences.
- SUCHÝ, J., 2003: Generačný problém ako spoločný problém generácií. In: CD ROM Participácia, občianstvo, demokracia. SPS pri SAV a KP FF UCM v Trnave, Trnava.

Výskum mládeže na Slovensku v rokoch 1990-1998¹⁸

Ladislav Macháček
CERYS FF UCM v Trnave

Štátna politika mládeže a vedecké poznávanie

Štátna politika vo vzťahu k mládeži (state youth policy) systematicky využíva vedecké poznatky o procesoch, ktoré ovplyvňujú životné podmienky súčasnej mladej generácie a odrážajú sa v jej správaní v škole, v rodine, v práci alebo vo voľnom čase. Štátna politika vo vzťahu k mládeži sa dotvára aj v kontaktoch so všetkými subjektmi, ktoré pôsobia v systéme práce s mládežou, najmä vo voľnom čase. Občianske združenia detí a mládeže, centrá voľného času, informačné centrá mladých, ako aj odborní referenti pre prácu s mládežou na krajských a okresných úradoch sústreďujú

¹⁸ Text pripravil autor ako národný korešpondent pre výskum mládeže SR pre EYC - Európske centrum mládeže pri Rade Európy v Štrasburgu na jej žiadosť. V anglickom jazyku ho publikovala aj sekcia mládeže ISA - Medzinárodná sociologická asociácia na svojej stránke <http://www.alli.fi/youth/research/ibyr/> a možno sa s ním zoznámiť aj v publikácii Macháček, L.: Youth in Slovakia and European Identity. IS SASc, Bratislava 2004. V slovenskom jazyku sa publikuje po prvý raz.

širokú mozaiku praktických skúseností a podnetov s nezanedbateľnou poznávacou hodnotou.

Sociológia mládeže umožňuje, aby výskumní pracovníci získavali podnety z práce s mládežou a naopak, aby sa pracovníci a dobrovoľní aktivisti občianskych združení mládeže, metodici centier voľného času a spolupracovníci informačných centier mladých sa orientovali v teórii a metódach sociológie mládeže, ale aj iných vedných disciplín.

Pochopiteľne, do projektov práce s mládežou sa premietajú poznatky iných vedných disciplín (psychológia, pedagogika, etnografia, právne vedy, sociálna medicína, kriminológia a pod.). Predsa však je to práve sociológia mládeže ako špeciálna sociologická teória, ktorá umožňuje systematickú analýzu a konštruovanie obrazu o mládeži ako sociálno-vekovej skupiny v spoločnosti.

Sociológia mládeže si všíma, ako si mládež osvojuje uznávané spoločenské hodnoty a normy, vzory konania, odborné znalosti v záujme spoločenského pokroku a generačnej kontinuity, analyzuje príčiny tvorby osobitnej subkultúry mládeže v prelomových obdobiach spoločenského vývoja, prípadne aj jej úlohu v revolučných situáciách zmeny spoločenského systému.

Sociológia mládeže utvára potrebný referenčný rámec na komplexnú charakteristiku mládeže z hľadiska premien jej sociálnej štruktúry a vývoja sociálnej mobility, rovnosti príležitostí získať vzdelanie a iné relevantné hodnoty. Z hľadiska rozvoja politickej kultúry objasňuje jej činnosť v občianskych združeniach mládeže, úroveň a formy občianskej participácie v politickom systéme. Do tohto systému informácií sa včleňujú aj poznatky o dosahovanom všeobecnom a odbornom vzdelaní a profesnej kvalifikácii, o kvalite jej zdravotného stavu, o možnostiach trávenia voľného času a jeho využívaní mestskou a vidieckou mládežou. V komplexnom vnímaní mládeže sa monitoruje jej sociálna situácia tak pri hľadaní

zamestnania a pri vstupe do zamestnania, ako aj v etape zakladania rodiny a budovania domácnosti (bytová situácia).

V súvislosti s dôsledkami modernizácie spoločnosti sa objasňujú sociálno-patologické javy medzi mladými ľuďmi (drogové a alkoholické závislosti, delikvencia a kriminalita) a procesy jej marginalizácie v prípade dlhodobej nezamestnanosti. Komparácie týchto charakteristík v časových radoch umožňujú vidieť, ako sa menia spoločenské podmienky a aké princípy sa uplatňujú v štátnej politike vo vzťahu k mládeži v konkrétnej krajine.

Historická paralela

Council of Europe, Youth Directorate zverejnil pri príležitosti 5th Conference of European Ministers Responsible for Youth v Bukuresti 27.-29. apríla 1998 informačný dokument 25 Years of Youth Policy in the Council of Europe: Taking Stock and Looking Ahead. Zdôrazňuje sa v ňom myšlienka, že skutočným podnetom pre zrod európskej mládežníckej politiky boli roky 1964-1969, v ktorých sa jasne prejavil konflikt mladých ľudí so spoločnosťou a jej hodnotami. **V máji 1968** sa preto the Parliamentary Assembly of the Council of Europe rozhodol pravidelne prerokúvať situáciu mládeže v Európe a odporúčal založiť European Youth Centre and European Youth Foundation.

Obdobne na Slovensku boli roky 1964-1969 v znamení riešenia generačného problému. Pôvodné diskusie nad nonkonformizmom mladého umenia v časopise Kultúrny život prerástli do reflexie nových prvkov subkultúry mládeže (vlasy, obliekanie, tanec, hudba). Filozofická a sociologická reflexia generačného problému však jasne naznačila (M. Kusý, J. Suchý), že ide o viac ako iba o samoučelný protest proti staršej generácii. Spoločenská stagnácia sa stala **spoločným problémom** mladej i staršej generácie, ktoré vnímali

vtedajšiu socialistickú štátno-stranícku reglementáciu spoločenských procesov ako obmedzovanie svojich životných možností a aspirácií¹⁹.

Verejná diskusia, do ktorej sa zapojil široký okruh literátov a publicistov, stimulovala požiadavku, aby sa realizovali sociologické výskumy mládeže aj tabuizovaných tém. Preto po sekcii mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV (1964) vznikla aj iniciatívna skupina (1966) pre výskum mládeže pri ústrednom orgáne jednotnej štátnej mládežníckej organizácie na Slovensku (ČSZM).

Z jej iniciatívy sa uskutočnil výskum (Quo vadere-Kam kráčame, Bratislava 1968) vzťahu mladých ľudí k mládežníckej organizácii (Š. Lahita, K. Šuran, P. Ondrejko, L. Macháček), ktorý vyústil do návrhu na jej pluralizáciu podľa jednotlivých záujmových a vekových skupín mládeže. S podnetom na zmeny v oblasti štátnej politiky mládeže prišla skupina expertov v komisii pre sociológiu mládeže pri Sociologickom ústave SAV (prof. J. Čečetka), ktorá v ostrej diskusii prezentovala názor na vytvorenie nadrezortného vládneho výboru pre mládež. Priame stránicke a štátne riadenie a kontrola mládežníckeho života v jej organizácii bolo chápané ako jeho vnútorne neodčleniteľná charakteristika. Skutočný význam takéhoto systémového rozhodnutia správne zhodnotil jeden z jej účastníkov, keď celkom úprimne povedal: *ak vznikne ministerstvo mládeže, môžeme zrušiť mládežnícku organizáciu.*

Ako vieme, pre mladých ľudí na Slovensku bol významným mesiacom **august 1968**. Invázia spojeneckých vojsk Varšavskej zmluvy a následná "normalizácia" po apríli 1969 zabrzdili modernizačný proces v krajinách strednej a východnej Európy na 20 rokov aj v oblasti života mládeže, jej mládežníckej organizácie a štátnej politiky mládeže. Mnohí sociológovia mládeže na Slovensku boli prenasledovaní a marginalizovaní. V niektorých krajinách Európy, najmä však v ZSSR nový impulz pre výskum mládeže

¹⁹ Suchý, J.: Generačný problém ako spoločný problém generácií. In: CD ROM Participácia, občianstvo, demokracia. SPS pri SAV a KP FF UCM v Trnave, Trnava 2003.

priniesla "prestavbová" reforma socializmu a myšlienky "európskeho domu" M. Gorbačova. Na Slovensku však tieto koncepcie nikdy nedostali dostatočný priestor.

Až po roku 1989 sa znovu uplatnili poznatky sociologického výskumu mládeže pri príprave dokumentu Zásady štátnej koncepcie ochrany a podpory mládeže v SR, ktorú prijala vláda SR v januári 1992. Prizvanie Československa/Slovenska do Rady Európy a najmä jej analýza asociatívneho života mládeže na Slovensku a v Česku (O. Stafseng), kontakty s kolegami v Rakúsku (LJR Wien - J. Holos, NO - A. Kager, OJI) a Nemecku (M. Heger - Bayern, DJI), zapojenie do výskumných projektov PHARE (K. Roberts), spolupráca s RC 34 ISA pri organizácii konferencie o nezamestnanosti mládeže v Európe (L. Chisholm, C. Wallace) znamenali, že sme naše expertné aktivity dostali na kvalitatívne nové úrovne v dekáde rokov 1989-1998.

Inštitucionalizácia výskumu mládeže na Slovensku

Výskum mládeže na Slovensku má primerané inštitucionálne zázemie. Sú to výskumné pracoviská, katedry na vysokých školách, vedecké asociácie, občianske združenia, vedecký časopis, prezentácia na www. Teoretické a metodologické otázky sa rozpracúvajú najmä na Sociologickom stave SAV (L. Macháček) a Katedre sociológie výchovy a sociológie mládeže PF UK (P. Ondrejko) v Bratislave. Najrozsiahlejšie a opakované empirické výskumy detí a mládeže realizuje pravidelne oddelenie analýzy a výskumu mládeže pri Ústave informácií a prognóz Ministerstva školstva SR v Bratislave (M. Bieliková). Na katedrách pedagogiky na pedagogických a filozofických fakultách na niektorých univerzitách na Slovensku ako napr. v Bratislave (E. Kratochvílová), v Nitre (V. Žbirková), v Banskej Bystrici (J. Hroncová), v Prešove (A. Tokárová) pôsobia malé skupiny odborníkov, ktorí sa venujú aj rozličným otázkam mládeže.

V situácii, keď vlastne na Slovensku nikdy neexistovalo také pracovisko, ako je DJI v Mníchove, zohrávala v sebaorganizácii jednotlivcov a skupiniek výskumníkov veľkú úlohu vedecká asociácia sociológov. Od roku 1965 patrí sekcia mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV k najaktívnejším. Pravidelne organizuje vedecké konferencie (napr. r. 1997 Mládež a nezamestnanosť v Európe), semináre k štátnej politike mládeže v Európe. Po roku 1990 (Madrid) spolupracuje s Medzinárodnou sociologickou asociáciou a jej výskumnou skupinou RC 34 Sociológia mládeže (M. Hubner-Funk, O. Stafseng, L. Chisholm).

V záujme preklenutia problémov komunikácie medzi jednotlivými vednými disciplínami a medzi vedeckými pracovníkmi a pracovníkmi z oblasti práce s mládežou vznikla v roku 1990 Slovenská asociácia informačných a poradenských služieb pre mládež (SlyICA - Slovak youth information and counselling association). Každoročne vydávala letáčky (12), v ktorých sa objavujú informácie o práci s mládežou v jednotlivých krajinách Európy²⁰.

V roku 1995 sa zavŕšil dlhodobý proces utvárania predpokladov pre vznik vedeckého časopisu venovaného problematike mládeže na Slovensku. Z iniciatívy odboru štátnej starostlivosti o mládež Ministerstva školstva Slovenskej republiky vznikol nový časopis pre otázky štátnej politiky a výskum mládeže s názvom Mládež a spoločnosť. Nadviazal na ročenku Sociológia mládeže 69 a 70, informačný bulletin Teória, metodika a prax mládežníckeho hnutia (1971-1985) a bulletin Mládež a spoločnosť (1990-1994). V roku 1995 dostal novú grafickú úpravu a reprofiloval sa v zmysle požiadaviek stanovených pre periodické publikácie. **Youth and Society**. Slovak Journal for State Policy and Youth Research má registračné číslo ISSN 1335-1109.

²⁰ Jej funkciu prevzala v súčasnosti Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže (www.syrs.org).

Výskumné parametre má i informačný systém o mládeži (ISOM), ktorý vznikol ako súčasť rezortného informačného systému, aby zabezpečil aktuálne informácie pre rozhodovanie a zabezpečenie štátnej politiky v oblasti starostlivosti o deti a mládež. Služi nielen vláde SR a Národnej rade SR, riadiacim pracovníkom ústredných a nižších orgánov štátnej správy, ale aj pre systém ICM, občianske združenia mládeže, všetkým odborníkom v oblasti výskumu mládeže na Slovensku. Jeho koncepciu pripravila M. Slovíková. Podkladové materiály pre získavanie, spracovanie a zverejňovanie získaných informácií zabezpečuje oddelenie ISOM Ústavu informácií a prognóz školstva MŠ SR v Bratislave.

Napokon treba uviesť, že v rokoch 1999-2000 sa podarilo kreovať www o mládeži v SR (www.changenet.sk/slyica), na ktorej sa mohol záujemca oboznámiť s výsledkami výskumu mládeže po roku 1990, ako aj s obsahom a anotáciami rozhodujúcich príspevkov publikovaných v časopise *Mládež a spoločnosť* od roku 1995 (aj v anglickom jazyku)²¹.

Európska dimenzia výskum mládeže na Slovensku

Pridruženie Slovenskej republiky ku krajinám Európskej únie a jej členstvo v Rade Európy má aj svoj mládežnícky rozmer. Aktivity mládežníckych združení a najmä Rady mládeže Slovenska (Youth Council of Slovakia) majú svoj význam z hľadiska integrácie Slovenska do novej Európy. Tým skôr, že mnohé iniciatívy prehlbujúce tento proces sa uskutočňujú práve prostredníctvom rodiacej sa európskej mládežníckej politiky. Na jej tvorbu má obrovský vplyv participačná aktivita občianskych združení a hnutí mládeže, najmä nedávno zjednotených (YOUTH FORUM) národných rád a medzinárodných organizácií mládeže v Európe.

²¹ Túto funkciu prevzala www.vyskummladeze.sk v roku 2006.

Sociológovia sa domnievajú, že je neprimerané hovoriť o hnutiach mládeže, ale aj o iných sociálnych hnutiach (ekologické, mierové, za občianske a ľudské práva, ženské), v ktorých mladí ľudia tvoria prevažnú väčšinu účastníkov, iba ako o náhodnom vedľajšom produkte modernizácie. Dá sa skôr povedať, že vysoko modernizované spoločnosti majú tendenciu stávať sa spoločnosťami hnutí "movement societies".

Mládežnícke hnutia sa nám tak javia ako organizované a sústavné úsilie kolektivity vzájomne spolupracujúcich jednotlivcov, skupín a organizácií s cieľom podporiť alebo udržať sociálnu zmenu s využitím protestných verejných aktivít.

Nestačí teda iba vytvoriť štát blahobytu ako materiálny základ toho, aby sa občianstvo a moderná individualita mohli aplikovať na všetkých. Najmä mladí ľudia sa formujú ako občania iba v procese *subjektivizácie*, t.j. v procese organizovaného úsilia, hnutia alebo iniciatívy ľudí v rovnakom postavení a s rovnakým záujmom, ktorí sa združujú, aby dosiahli sociálnu zmenu vo svojich právach tým, že získajú od verejnosti uznanie ich legitimacy a prostredníctvom rozhodnutí príslušných zastupiteľských a decíznych orgánov zabezpečia ich legalitu.

Komunikácia a negociácie s predstaviteľmi štátnych orgánov si vyžaduje vysokú odbornú úroveň pripravených návrhov a námetov na legislatívne zmeny. Preto rastie význam spájania síl predstaviteľov občianskych združení a hnutí mládeže s odborníkmi z oblasti vedeckého výskumu mládeže.

V podmienkach Slovenska, kde sa po roku 1989 prirodzeným spôsobom vymieňajú nielen predstavitelia mládežníckych združení, ale neprirodzeným straníckym mlynom už aj odborní referenti na ministerstvách, plní výskum mládeže aj funkciu uchovávanía a odovzdávania informácií, koncepcií, analýz v oblasti politiky mládeže. Zabezpečuje kontinuitu know how riešenia problémov mládeže v personálnej diskontinuite jej realizátorov.

Dataarchív výskumu mládeže

Dataarchív výskumov mládeže na Slovensku

(www.vyskummladeze.sk)

(*DAVM*) vznikol v roku 2006 ako reakcia na potrebu sprehľadniť informácie o počte, obsahu a zameraní rôznych výskumov v oblasti mládeže, ktoré vznikli v deväťdesiatych rokoch na Slovensku. DAVM systematizuje a spracováva dáta z empirických sociologických výskumov spolu s príslušnou dokumentáciou v elektronickej podobe podľa medzinárodných štandardov archivácie dát.

Prostredníctvom *DAVM* má každý záujemca o problematiku mládeže k dispozícii stručnú informáciu o výskume (abstrakt), analýzu jeho najdôležitejších výsledkov, ako aj odporúčania, ktoré vznikli na základe zhodnotenia výsledkov výskumu pre mládežnícku politiku a prácu s mládežou. Prostredníctvom DAVM majú možnosť získať zaujímavé informácie o živote mladej generácie v slovenskej spoločnosti aj mladí ľudia samotní, ich rodičia alebo učitelia v čitateľsky priateľskej podobe v rubrike *Novinky*.

DAVM poskytuje informácie o najdôležitejších výskumných pracoviskách, vedeckých spoločnostiach a elektronicky dostupných publikáciách o mladej generácii na Slovensku.

DAVM je určený na nekomerčné využitie pre odbornú verejnosť, pre potreby spoločenskovedného výskumu, pre študentov vysokých škôl, novinárov, pre štátne a mimovládne inštitúcie a organizácie. Komerčné a iné výskumné agentúry a vedecko-výskumné ústavy môžu využívať DAVM ako prostriedok informovania verejnosti o výsledkoch svojich výskumov podľa stanovených podmienok.

Dataarchív výskumu mládeže (DAVM) odborne garantuje Iuventa, ktorá zabezpečuje jeho pravidelnú aktualizáciu. Projekt schválilo a finančne podporilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky ako jednu z úloh v rámci podpory výskumov mládeže na

Slovensku. V prípade otázok, návrhov a pripomienok kontaktujte **garanta *dataarchívu***.

NOVINKY

Na tejto stránke sa budete môcť oboznamovať s najnovšími výsledkami výskumu mládeže. Našou ambíciou bude, aby sa každý mesiac objavili 1-2 informácie. Informáciu z výskumu budeme prezentovať názvom výskumu a jeho stručnou charakteristikou. Mal by sa dať otvoriť aj rozsiahlejší súbor s podrobnejšími grafickými a tabuľkovými informáciami. V jeho závere nájdete elektronickú adresu autora. Poskytne možnosť prezentované výsledky komentovať, získať dodatočné informácie, prípadne odpovede na otázky od samotného autora výskumnej správy.

NAŠI PARTNERI

V rubrike Naši partneri si dovoľujeme predstaviť návštevníkom stránky osoby a inštitúcie, ktoré využili našu ponuku a budú prezentovať na www.vyskummladeze.sk výsledky svojej vedecko-výskumnej práce.

Predovšetkým sú to odborníci, ktorí sa na Slovensku venujú problematike výskumu mládeže. Dozviete sa niekoľko informácií o ich vedeckej kariére, aké témy o mládeži spracovali, ktoré konkrétne výskumy uskutočnili. Nájdete tu aj stručný zoznam publikovaných monografických i časopiseckých štúdií.

Nasleduje informácia o ich súčasnom pracovisku

Bude to skutočne stručná informácia, ktorá predstaví katedru, oddelenie alebo centrum. Na konci informácie bude pripojený odkaz na webovú stránku príslušnej inštitúcie, napr. ústavu alebo fakulty.

Napokon sme pripojili aj možnosť, aby najmä mladí výskumníci, magistri a doktorandi získali informácie o vedeckých spoločnostiach. Tieto občianske združenia vedeckých pracovníkov predstavujú významné strediská pre organizovanie vedeckých konferencií a diskusných stretnutí, ale aj vedeckého výskumu mládeže. Predovšetkým prezentujeme sociologickú, psychologickú a pedagogickú spoločnosť, ako aj Slovenskú spoločnosť pre výskum mládeže. Záujemca tu nájde odkaz na ich webovú stránku.

O archíve

DATAARCHÍV VÝSKUMOV

Dataarchív výskum mládeže v SR vznikol v roku 2006, keď odbor mládeže Ministerstva školstva SR schválil a podporil návrh na výskumný projekt Iuventy pod názvom *Dataarchív výskumu mládeže*. Vedením projektu bol poverený prof. L. Macháček a jeho garantom bol dr. Ján Šípoš.

Archív vznikol z potreby vytvoriť podľa medzinárodných štandardov metodiku systematizácie, spracovávania dát spolu s dokumentáciou z empirických sociologických výskumov v elektronickej podobe. Na Slovensku bolo v 90. rokoch realizovaných množstvo výskumov mládeže, o ich počte, obsahu a zameraní však nebol dostatočný prehľad. Služby DAVM sú určené na nekomerčné využitie širokej verejnosti, pre potreby spoločenskovedného výskumu, študentom vysokých škôl, novinárom, štátnym aj mimovládnym inštitúciám. Archív je zároveň určený aj komerčným a iným výskumným agentúram a ústavom ako báza komunikácie s verejnosťou prostredníctvom zverejňovania dát zo svojich výskumov podľa podmienok DAVM.

Naše ciele

1. Archivovať v elektronickej a tlačenej forme empirické dáta a dokumentáciu z dostupných výskumov mládeže, realizovaných na Slovensku po roku 1993.
2. Vytvoriť zdroj údajov pre potreby sekundárnej analýzy v oblasti výskumov mládeže a pre potreby edukácie na vysokých školách pre bakalárov, magistrov a doktorandov.
3. Zabezpečiť ochranu dát a dokumentácie pred stratou a zničením ich archiváciou v elektronickej podobe.
4. Zverejnením údajov výskumu podporiť zvyšovanie úrovne informovanosti verejnosti o živote mladej generácie v slovenskej spoločnosti.
5. Prezentáciou metodologických informácií podporiť odbornú interdisciplinárnu diskusiu o kvalitatívnom rozvoji vedeckého výskumu mládeže na Slovensku.

Pod'akovanie SASD

Začiatkom roku 2006 sa uskutočnili prvé konzultácie so SASD – Slovenský archív sociálnych dát, ktorého tvorcom je kolektív pracovníkov Katedry sociológie FF UK v Bratislave a Sociologického ústavu SAV. Na sympóziu 4.4.2006 sa dohodla rámcová spolupráca pri tvorbe novej špecializovanej databázy pre výskum mládeže. Celková koncepcia a štruktúra DAVM je inšpirovaná SASD. Tam, kde využívame a aplikujeme štandardné dokumenty a predlohy www.sasd.konzum.sk, ich dôsledne citujeme

ako verejne dostupný dokument a rešpektujeme autorské práva ich tvorcov.

Ako sa orientovať v dátach

DAVM archivuje dáta z empirických výskumov realizovaných na rozličnej (najmä reprezentatívnej) vzorke mládeže v Slovenskej republike. Služba "vyhľadávanie" umožňuje v archíve hľadať informácie o výskume, dátový súbor podľa rozličných kritérií - tematické zameranie výskumu, otázky vo výskume, rok realizácie výskumu. Služba katalóg dát umožňuje dostať sa k zoznamu výskumov, ktorý je zoradený podľa roku zberu dát. Každý výskum obsahuje identifikačný list výskumu, ktorý umožňuje priamy prístup k abstraktu, stručným záverom, dokumentácii výskumu (dotazník), metodologickému postupu výskumu (vzorka, reprezentatívnosť), k dátovému súboru, k odkazu na publikáciu s výsledkami výskumu.

Katalóg dát podľa roku zberu údajov

2002

- MLÁDEŽ A EURÓPSKA IDENTITA [DAVM 003]
- PARTICIPÁCIA MLÁDEŽE NA ŽIVOTE MIEST A OBCÍ [DAVM 005]

2003

- OECD PISA 2003 (Programme for International Student Assessment) [DAVM 009]

2004

- POLITICKÁ PARTICIPÁCIA MLADÝCH ĽUDÍ V EURÓPE A NA SLOVENSKU [DAVM 002]
- NÁZORY ŽIAKOV SŠ A ŠTUDENTOV VŠ NA PODMIENKY ŽIVOTA... [DAVM 006]
- VÝCHOVA K PARTNERSTVU A RODIČOVSTVU NA ZŠ A SŠ... [DAVM 007]

2005

- SAMOSPRÁVNOSŤ NA STREDNÝCH A VYSOKÝCH ŠKOLÁCH [DAVM 001]
- SOCIÁLNO-POLITICKÁ PROBLEMATIKA MLÁDEŽE V SR [DAVM 004]
- SOCIÁLNO-PATOLOGICKÁ PROBLEMATIKA MLÁDEŽE V SR [DAVM 008]

Etický kódex DAVM

v plnej miere rešpektuje Etický kódex SASD, ktorý nájdete na WWW.SASD.KONZUM.SK. Naším partnerom odporúčame, aby si ho pozorne prečítali a pri práci s dátami rešpektovali jeho zásady.

Pravidlá prístupu

V prípade záujmu o on-line prístup k dátovým súborom, ktoré sú prístupné verejne na študijné a informačné účely, kliknite na identifikačný list výskumu. V prípade záujmu o dátové súbory alebo dotazníky, ktoré nie sú verejne prístupné, kontaktuje nás na adrese: machacek@chello.sk

PRISPEJTE DO ARCHÍVU

IUVENTA
úsek rozvoja
Karloveská 64
842 58 Bratislava 4
Slovenská republika
Tel.: +421-2-592 96 200, Fax: +421-2-592 96 123
e-mail: MACHACEK@CHELLO.SK tel.: 0903 / 121 508
Internet: WWW.VYSKUMMLADEZE.SK
Ladislav Macháček
Garant projektu
Bratislava, 21. 4. 2006

Vážená kolegyňa, vážený kolega,

na základe požiadavky odboru mládeže MŠ SR a v súlade s Akčným plánom vlády SR na rok 2006 v oblasti politiky mládeže pripravuje IUVENTA (úsek rozvoja) Dataarchív výskumu mládeže.

Dovoľujeme si vás požiadať, aby ste na základe súhlasu vedenia vášho pracoviska uzavreli s nami dohodu o expertnej spolupráci pri príprave podkladov pre DATAARCHÍV za 1 alebo 2 výskumy, ktoré realizovalo vaše pracovisko v rokoch 2001 až 2005. Orientujte sa podľa priloženého dokumentu.

Súčasne nás informujte, ktoré výskumy mládeže ešte môžete navrhnúť na spracovanie v roku 2006 podľa definitívnej metodiky.

Na tejto www stránke nájdete niekoľko príloh, ktoré bližšie charakterizujú naše požiadavky. Rozhodujúcou pomôckou je Identifikačný list výskumu. Vpíšte do predlohy všetky potrebné informácie podľa predpísanej štruktúry (tieto texty posielame aj elektronicky). Rozsah textu nepredpisujeme.

Priebežne prediskutujeme všetky otázky a problémy, ktoré vzniknú pri získavaní potrebných informácií o výskume a jeho spracovávaní pre DATAARCHÍV výskumu mládeže, ktorý sa bude nachádzať na www.vyskummladeze.sk

S pozdravom

Prof. L. Macháček

Prílohy: 2DOHODA²²O POSKYTNUTÍ DAT Z VÝSKUMU
DO DATAARCHÍVU VÝSKUMU MLÁDEŽE (DAVM)

1. Odovzdávajúci (meno, priezvisko, inštitúcia) .....
poskytuje pre potreby archivácie Slovenskému archívu dát výskumu
mládeže (DAVM) dátový súbor výskumu

(názov výskumu a rok realizácie) ..... spolu
s nasledujúcou dokumentáciou:

1. Dátové súbory vo formáte .spss
2. Dotazníky v slovenskom (aj v inom) jazyku v elektronickej a
tlačenej forme
3. Frekvenčné tabuľky v elektronickej forme
4. Metodické informácie o výskume
5. Informácie o zameraní a obsahu výskumu spolu so zoznamom
riešiteľov

2. Odovzdávajúci
potvrďuje, že na základe súhlasu vedenia (meno inštitúcie)

.....,
je oprávnený s týmto súborom disponovať a poskytnúť ich DAVM za
uvedených podmienok pre verejné využitie;

²² Text dohody je prevzatý citáciou z www.SASD.konzum.sk

- súhlasí s tým, aby DAVM odovzdaný súbor, vrátane sprievodných
informácií,
- začlenil do svojej databázy,
- využíval ich pre metodologické rozbor, prehľadové štúdie a správy
- poskytoval ich v rámci svojej činnosti tretím stranám za účelom
nekomerčného výskumu a výučby.
- sprístupnil ich aj v anglickej mutácii.

3. Poskytovateľ (odovzdávajúci) si stanovuje dodržanie týchto
špecifických podmienok:

.....

4. Vedúci riešiteľ projektu Dataarchív výskumu mládeže sa zaväzuje,
že

- bez písomného súhlasu poskytovateľa nepoužije a tretím stranám
neodovzdá poskytnuté dáta pre iné účely ako pre účely
nekomerčného výskumu a výučby,
- bude pri každom použití poskytnutých dát a dokumentácie uvádzať
ich pôvodcu,
- bude dodržiavať dohodnuté špecifické podmienky (v prípade, ak
boli dohodnuté),
- archivovaná dokumentácia a dáta budú súčasťou Slovenského
archívu dát výskumu mládeže za uvedených podmienok bez ohľadu
na jeho prevádzkovateľa,
- v prípade zmeny zriaďovateľa alebo podmienok fungovania archívu
bude s odovzdávateľom podpísaná nová zmluva.

V Bratislave dňa .....

Poskytovateľ (odovzdávateľ)

Vedúci DAVM

POTREBNÁ DOKUMENTÁCIA²³

“Dodávateľ musí pre potreby archivácie priložiť nasledujúce údaje:

a) dokumentácia o výskumoch potrebná k archivácii (šablóna DDI):

- informácie o autoroch,
- inštitucionálne pozadie výskumu,
- informácie o zbere údajov,
- metóda výberu vzorky,
- reprezentativita,
- prehľad o transformácii dát - odvodené znaky, váženie a pod.,
- informácie o matici primárnych dát (zoznam premenných, popisy premenných a ich hodnôt a pod.),
- uvedenie dôležitých spoločenských udalostí, ktoré v čase zberu údajov mohli ovplyvniť výsledky výskumu (napr. parlamentné alebo prezidentské voľby, politická kríza a podobne),
- zoznam existujúcich publikácií vychádzajúcich zo spracovania poskytnutých dát,

b) formulár výskumného postupu - základný vzor (šedé písmo = príklad vyplnenia),

c) dotazník z výskumu a demonštračné karty vo formáte .doc, .pdf (vo všetkých použitých jazykoch),

d) dátový súbor (matica primárnych dát v ľubovoľnom formáte)“.

²³ Tento text sme prevzali ako ucelený citát z www.sasd.konzum.sk ako text s uchovaním autorských práv týchto autorov (mt, rdz, jb, mba)

Archívy výskumu mládeže:

Národné dátové archívy

Česká republika

Národný inštitút detí a mládeže MŠMT

WWW.VYZKUM-MLADEZ.CZ

Iné zdroje dát :**Slovenská republika**

Štatistický úrad Slovenskej republiky

WWW.STATISTICS.SK

INFOSTAT Inštitút informatiky a štatistiky

WWW.INFOSTAT.SK

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

WWW.MINEDU.SK

Slovenský archív sociálnych dát (SASD)

WWW.SASD.KONZUM.SK/SK

Európska únia

EUROPEAN KNOWLEDGE CENTRE - európsky výskumný portál

www.youth-knowledge.net

EUROSTAT – štatistické údaje o EÚ

WWW.EUROPA.EU.INT/COMM/EUROSTAT

EUROBAROMETER- výskum verejnej mienke v EÚ

WWW.EUROPA.EU.INT/COMM/PUBLIC_OPINION

Participácia mládeže na samospráve školy**ID výskumu:** DAVM 2006 001**Autor výskumu:** Macháček, Ladislav - Bošňáková, Mária, Iuventa a UIPŠ v Bratislave**Obdobie zberu dát:** 2005**Zber dát:** ASA, s.r.o., Palisády 19, 814 94 Bratislava 1, Slovenská republika**Abstrakt výskumu**

V rámci Európskeho roka demokratického občianstva (2005) a v súvislosti s úlohou spracovať podklady pre Národnú správu o informovanosti a participácii mládeže v SR za rok 2005 pre Európsku komisiu uskutočnili IUVENTA a UIPŠ výskum stredoškolskej a vysokoškolskej mládeže. Jeho poslaním bolo hlbšie preniknúť do problematiky žiackych školských rád a akademických senátov vo výchove mládeže k demokratickému občianstvu. Výskum nadviazal na výskum UIPŠ z roku 2004 s cieľom získať podrobnejšie údaje o systéme zriaďovania školských rád, údaje potrebné k hodnoteniu ich činnosti, získanie informácií o dobrých príkladoch z fungovania žiackych školských rád na škole. Výskum vysokoškolákov umožnil po prvýkrát sledovať fungovanie a aktivity akademických senátov na slovenských vysokých školách. Súčasne poskytol údaje potrebné k zisteniu či študenti, členovia žiackych školských rád, prejavujú schopnosť realizovať svoje skúsenosti občianskej a politickej participácie na vysokých školách.

Výskum priniesol poznatky k objasneniu trendov participácie mladých ľudí na občianskom živote, konfrontujúc názory a postoje, správanie a kompetencie: a) Politická socializácia, b) Politická a občianska participácia, c) Politické znalosti, d) Občianska participácia v škole, e) Sociálno-demografické údaje.

EUYOUPART – Politická participácia mladých ľudí v Európe a na Slovensku**ID výskumu:** DAVM 2006 002**Autor výskumu:** Macháček, Ladislav, CERYs FF UCM v Trnave**Obdobie zberu dát:** 2004**Zber dát:** ASA, s.r.o., Palisády 19, 814 94 Bratislava 1, Slovenská republika**Abstrakt výskumu**

EUYOUPART (2003-2005) je nadnárodný projekt financovaný v rámci 5. rámcového programu Európskej komisie. Jeho hlavným cieľom je vyvinúť nový prostriedok merania politickej účasti mladých ľudí v Európe. Projekt bol uskutočnený tímom výskumníkov z ôsmich členských štátov EÚ (Rakúsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko a Veľká Británia) pod vedeckou a administratívnou koordináciou SORA (www.sora.at), Inštitútu pre sociálny výskum a analýzy, v Rakúsku. Partnerom za Slovensko bolo CERYs - Centrum pre európsky a regionálny výskum mládeže FF Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. (www.syrs.org/cerys)

V priebehu tohto výskumu sa v roku 2004 uskutočnilo 8 030 rozhovorov s Európanmi vo veku 15 a 25 rokov. Hlavnou výzvou tohto výskumu bolo zabezpečiť porovnateľnosť zozbieraných údajov napriek odlišným politickým kultúram, odlišným možnostiam účasti, odlišným tradíciám výskumu, tak isto ako aj ťažkostiam v preklade špecifických termínov vyplývajúcich z odlišnej kultúry. Nástroj merania vyvinutý počas tohto projektu je modelový dotazník, ktorý stavia na silných a slabých stránkach existujúcich empirických štúdií o mládeži a politike. Výskumný tím bol schopný dosiahnuť vysokú úroveň porovnateľnosti dát o aktuálnej politickej účasti mladých

Európanov v ôsmich participujúcich krajinách. Porovnateľné ukazovatele poskytujú realistický obraz politickej účasti mladých ľudí vo všetkých ôsmich participujúcich krajinách, ktorý môže slúžiť ako základ pre rozvoj európskej mládežníckej politiky.

EYI – Orientácia mladých mužov a žien na občianstvo a európsku identitu

ID výskumu: DAVM 2006 003

Autor výskumu: Lynne Jamieson (University of Edinburg – UK), Ladislav Macháček, Barbara Lášticová, Gabriel Bianchi (SAV – Slovakia)

Zber dát: ASA, s.r.o., Palisády 19, 814 94 Bratislava 1, Slovenská republika

Abstrakt výskumu

Cieľom projektu bolo mnohostranné preskúmanie európskej identity a občianstva medzi mladými mužmi a ženami v strategicky vybraných národoch a regiónoch. Vybrané oblasti sú v štyroch pároch národov alebo štátov a regiónov s kontrastnou históriou kultúrneho nasmerovania pre alebo proti Európskej identite a účasťou na budovaní národne a etnicky založeného občianstva:

- Viedeň a oblasť Bregenz Vorarlberg : **Rakúsko;**
- Madrid a Bilbao: **Španielsko;**
- Chemnitz a Bielefeld: **Nemecko;**
- Bratislava a Praha: **Slovenská republika a Česká republika;**
- Edinburgh, Škótsko a Manchester, Anglicko: **Veľká Británia.**

Kvantitatívna (dotazníkový výskum face to face – leto a jeseň 2002) a kvalitatívna (hlbkové interviews – jar a leto 2003) metóda skúmajúca mladých ľudí vo veku 18-24 rokov v 10 mestách v 6 európskych krajinách.

Cieľom projektu bolo opísať

- Charakteristické črty a význam, čo značí *byť Európanom* pre mladých ľudí zo strategicky vyčlenených častí Európy v kontexte konštruovania ich personálnych identít, ako je pohlavie, ako aj konštruovania ich lokálnych, regionálnych, etnických alebo národných identít.

- Ideály a postupy respondentov spájané s priateľstvom a rodinou, lokalitou, susedstvom alebo miestnou komunitou, regiónom, národom, Európou a globálnou spoločnosťou.

- Ako chápu respondenti občianstvo, vysvetliť predovšetkým rozsah dopadu občianstva na sociálne povinnosti a občiansku participáciu, nároky a práva vyplývajúce z narodenia a pôvodu, národne alebo etnicky založené občianstvo, ako oplyvňuje občianstvo začlenenie alebo vylúčenie, ako sa prejavuje tolerancia alebo šovinizmus a rasizmus.

- Zdokumentovať orientácie respondentov na migráciu a transnárodné prepojenia prostredníctvom toho, ako vnímajú svoju rodinnú históriu, túžby a pocity spojené s kompetentnosťou na uskutočnenie medzinárodnej mobility, skúseností a vnímanie migrantov vo svojom regióne a mimo svojho regióna/národa.

- Preskúmať variácie orientácie na európske občianstvo podľa národnosti a regiónu, v ktorom bývajú, podľa pohlavia, profesných kariér a sociálnych okolností.

Použitý nástroj na získanie empirického materiálu boli dva: štruktúrovaný dotazník – kvantitatívna metodika (administrovaný ako interview) a pološtruktúrované interview – kvalitatívna metodika.

Sociálno-politická problematika mládeže v SR

ID výskumu: DAVM 2006 004

Autor výskumu: Bieliková, Marcela, Ústav informácií a prognóz školstva v Bratislave

Obdobie zberu dát: 2005-05

Zber dát: ASA, s.r.o., Palisády 19, 814 94 Bratislava 1, Slovenská republika

Abstrakt výskumu

Ústav informácií a prognóz školstva, odbor mládeže a športu riešil v rokoch 1996, 1999, 2002 a 2005 výskumné úlohy Sociálno-patologická problematika mládeže v SR a Sociálno-politická problematika mládeže v SR. Ich zadávateľom je Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, odbor detí a mládeže. Úlohy majú kontinuálny charakter, opakujú sa v pravidelných trojročných intervaloch a poskytujú podmienky pre komparáciu získaných údajov a načrtnutie tendencií vývoja názorov a postojov mladých ľudí na sledované oblasti.

Výskumná úloha Sociálno-politická problematika mládeže v SR si v súvislosti s potrebou poznania názorov mladých ľudí na súčasné problémy spoločnosti a ich ochotu participovať na riešení týchto problémov kladie za cieľ analyzovať názory mladých ľudí na niektoré závažné spoločenské problémy, ako je dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa, názory na demokraciu v našom štáte a dôveryhodnosť jednotlivých inštitúcií a subjektov, občiansku participáciu a politickú orientáciu, zistiť mieru spoločenskej angažovanosti mladých ľudí a úroveň ich právneho vedomia. Jej cieľom je zároveň zmapovať úroveň poznania mladých ľudí v oblasti štátnej politiky mládeže.

Participácia mládeže na živote miest a obcí**ID výskumu:** DAVM 2006 005**Autor výskumu:** Sobihardová, Ľubica, IUVENTA, Bratislava**Obdobie zberu dát:** 2002**Zber dát:** Dicio, s.r.o., Karpatská 15, Bratislava, Slovenská republika**Abstrakt výskumu**

Zámer výskumu vychádzal z cieľa Konceptie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži vymedziť a presadzovať spôsoby občianskej a politickej participácie mládeže v živote spoločnosti, osobitne v regiónoch SR a vytvárať podmienky na spoluprácu občianskych združení detí a mládeže a samosprávnych orgánov. Poslaním výskumu bolo hlbšie preniknúť do problematiky začleňovania mládeže do procesu rozvoja miest a obcí. Výskum umožnil po prvýkrát po uplatnení kompetenčného zákona v roku 2001 sledovať interakciu samosprávnych orgánov a mládeže v obciach a mestách. Súčasne poskytol kvantitatívne údaje o mladých ľuďoch pôsobiach v samosprávnych orgánoch miest a obcí.

Výskum poskytol informácie o stave začleňovania mládeže do rozhodovacích procesov na miestnej úrovni, ďalej o úrovni vzájomnej informovanosti samosprávnych orgánov a mladých ľudí, o rozdieloch v preferenciách riešenia problémov obyvateľov miest a obcí zo strany mladých ľudí a samosprávnych orgánov. Zároveň výskum prispel k objasneniu motívov začleňovania sa mladých ľudí do rozvojových aktivít v obciach a mestách.

Názory žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl na podmienky života mládeže v Slovenskej republike**ID výskumu:** DAVM 2006 006**Autor výskumu:** Sobihardová, Ľubica, IUVENTA, Bratislava**Obdobie zberu dát:** 2004**Zber dát:** Dicio, s.r.o., Karpatská 15, Bratislava, Slovenská republika**Abstrakt výskumu**

Výskum názorov mládeže na štátnu politiku vo vzťahu k deťom a mládeži priamo nadväzuje na obsah Národnej správy o stave štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži (ďalej Národnej správy), v ktorej sa pertraktuje dopad štátnej politiky na životnú úroveň a spôsob života mladých ľudí. Národná správa čerpá z výsledkov aktuálnych analýz a výskumov v sfére rodinnej politiky, výchovy a vzdelávania detí a mládeže, zamestnanosti, životného štýlu a participácie mládeže na spoločenskom a politickom živote spoločnosti.

Objektom týchto výskumov sú najmä učitelia, rodičia, pracovníci verejnej správy, výsledky didaktických testov a štatistických údajov o vybavenosti domácností a návštevnosti výchovno-vzdelávacích zariadení.

Výskum názorov mladých ľudí na podmienky života v SR sa zameriava na výpovede žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl o tom, aký vplyv má štátna politika na ich spôsob života, čím rozširuje diapazón pohľadov na dopady štátnej mládežníckej politiky na mladú generáciu.

Predmetom skúmania sú názory žiakov a študentov na sociálno-ekonomické podmienky života mládeže; podmienky vzdelávania v školách; podmienky uplatnenia sa mladých ľudí na trhu práce; podmienky využívania voľného času mladých ľudí; podmienky participácie mladých ľudí na rozvoji miest a obcí; podmienky života rodín v Slovenskej republike; názory žiakov a študentov na negatívne spoločenské javy.

Výchova k partnerstvu a rodičovstvu na ZŠ a SŠ, skúmanie postojov, hodnotových orientácií a vnímanie rodových stereotypov dospievajúcich

ID výskumu: DAVM 007

Autor výskumu: Morvayová, Daniela, Gregussová, Monika, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Trnavská cesta 112, Bratislava

Obdobie zberu dát: jún 2004 - jún 2006

Zber dát: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Trnavská cesta 112, Bratislava

Abstrakt výskumu

Cieľom nášho výskumu bolo zmapovať predstavy dospievajúcich o mužskej a ženskej roli, o fungovaní partnerského vzťahu, sexualite a zistiť ich úroveň vedomostí o antikoncepcii a nebezpečenstve sexuálneho zneužitia.

Získané poznatky mali slúžiť aj pri tvorbe preventívneho programu *Výchova k partnerským vzťahom a sexualite pre žiakov 9. ročníkov*, ktorý sme realizovali v dvoch experimentálnych triedach. Výskum sme realizovali v rokoch 2004-2006 na bratislavských školách.

Zistili sme, že dospievajúci majú stereotypnú predstavu o rodových rolách, skreslenú predstavu o fungovaní partnerského vzťahu a často veria rôznym mýtom o antikoncepcii a sexuálnom zneužívaní. V našom výskume sme zistili rozdiely v postojoch, názoroch a úrovni vedomostí medzi dievčatami a chlapcami.

Po realizovaní programu sa nám v experimentálnej skupine podarilo zvýšiť ich úroveň vedomostí v uvedených oblastiach, ovplyvniť rodovo stereotypné uvažovanie a romantické naivné predstavy o partnerských vzťahoch.

V rámci výskumnej úlohy sme mali vytvoriť a overiť preventívny program *Partnerské vzťahy a sexualita pre žiakov ZŠ a SŠ*. Cieľom výskumu bolo aj skúmanie hodnôt, postojov, názorov a predstáv dospelých o partnerských vzťahoch, mužskej a ženskej roli a ich vedomosti o antikoncepcii a riziku sexuálneho zneužitia.

Sociálno-patologická problematika mládeže v SR

ID výskumu: DAVM 2006 008

Autor výskumu: Pétiová, Marianna, Ústav informácií a prognóz školstva v Bratislave

Obdobie zberu dát: 2005-05

Zber dát: ASA, s.r.o., Palisády 19, 814 94 Bratislava 1, Slovenská republika

Abstrakt výskumu

Ústav informácií a prognóz školstva, odbor mládeže a športu riešil v rokoch 1996, 1999, 2002 a 2005 výskumnú úlohu *Situačná analýza postavenia mládeže v SR*, ktorá pozostáva z dvoch čiastkových výskumných úloh: Sociálno-politická problematika mládeže v SR a Sociálno-patologická problematika mládeže v SR. Ich zadávateľom je Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, odbor detí a mládeže. Úlohy majú kontinuálny charakter, opakujú sa v pravidelných trojročných intervaloch s možnosťou komparácie získaných údajov a načrtnutia tendencií vývoja názorov a postojov mladých ľudí na sledované oblasti.

Cieľom výskumnej úlohy *Sociálno-patologická problematika mládeže v SR* je zachytenie a analýza názorov a postojov mladých ľudí k niektorým negatívnym spoločenským javom, ako je fajčenie tabakových výrobkov, konzumácia alkoholických nápojov a nelegálnych drog, existencia prejavov násilia a vnímanie marginálnych skupín ich rovesníkmi. V rámci výskumu je analyzované aj rodinné prostredie, spôsoby prežívania voľného času a hodnotová hierarchia mladých ľudí.

OECD PISA 2003 (Programme for International Student Assessment)

ID výskumu: DAVM 009

Autor výskumu: OECD prostredníctvom konzorcia vedeného Austrálskou radou pre výskum vo vzdelávaní (ACER), expertných skupín pre jednotlivé oblasti (čitateľská gramotnosť - REG, matematická gramotnosť - MEG, prírodovedná gramotnosť - SEG), národných koordinačných centier a národných koordinátorov štúdie, ako aj riadiaceho výboru pre štúdiu PISA (PGB)

Obdobie zberu dát: jar 2002 (pilotná štúdia), 7. - 15. 4. 2003 (hlavný výskum)

Zber dát: ŠPÚ (ŠPÚ zodpovedal aj za adaptáciu a preklad používaných nástrojov: testov, dotazníkov, pokynov pre školských koordinátorov štúdie, pokynov na administráciu štúdie a pokynov na hodnotenie, ďalej zabezpečil výberovú vzorku v spolupráci s ÚIPŠ a ACER, spracovanie údajov, tvorbu databáz a výstupy na národnej úrovni)

Riešiteľský tím ŠPÚ: Paulína Koršňáková, PhD. (národná koordinátorka štúdie OECD PISA od leta 2002), Ing. Alena Tomengová (národná koordinátorka štúdie OECD PISA 2003 od roku 2001 do leta 2002 a v roku 2004 zástupkyňa SR v PGB), Ing. Martin Swan (data entry manažér štúdie, zodpovedný za štatistické výstupy na národnej úrovni)

Abstrakt výskumu

V roku 2003 sa štúdia OECD PISA uskutočnila v 46 krajinách sveta a v apríli 2003 sa do štúdie prvýkrát zapojilo takmer 7500 15-

ročných žiakov z 282 škôl všetkých typov, zo všetkých regiónov Slovenska. (Pre úplnosť treba uviesť, že pilotné testovanie, ktorého cieľom bolo overiť používané nástroje - úlohy, testy, dotazníky, zachytiť všetky typy žiackych odpovedí a zdokonaľiť pokyny na ich hodnotenie, sa uskutočnilo o rok skôr.)

Reprezentatívny a stratifikovaný výber našich školákov nám umožňuje zovšeobecniť získané výsledky na celý náš vzdelávací systém, a tak ho porovnať s výsledkami ostatných zúčastnených krajín. PISA úlohy nevychádzajú z osnov, ani nezisťujú, ako žiaci v jednotlivých krajinách ovládajú učebnú látku. Žiaci sa v škole nemôžu naučiť všetko, čo budú v dospelosti potrebovať, musia však získať schopnosť použiť to, čo vedia, v praxi a učiť sa. Na to potrebujú základy, ktoré im dáva čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť (ťažisko štúdie v roku 2003), prírodovedná gramotnosť a riešenie problémov.

Výsledkami štúdie na národnej úrovni sa zaoberá niekoľko publikácií dostupných na www stránke ŠPÚ (PISA SK 2003 - Národná správa, PISA SK 2003 - Matematická gramotnosť (správa) ([35.32 MB](#)), Úlohy 2003 - matematika (zbierka úloh) ([641.75 KB](#)), PISA SK 2003 - Čitateľská gramotnosť (správa), Úlohy 2000 - čítanie (zbierka úloh), PISA SK 2003 - príloha Pedagogických rozhľadov ([1.27 MB](#))).

VEDECKÉ SYMPÓZIUM

E-dataarchív výskumu mládeže

Peter Ondrejko

Katedra sociológie FSVaZ UKF v Nitre

Výskum mládeže, osobitne sociológia mládeže patrí k relatívne najmladším vedeckým disciplinám. Pritom poznanie mládeže, jej miesta v spoločnosti, spôsobu života, hodnotových orientácií, aspirácií, subkultúry mládeže a ostatných aspektov jej života podmieňujú kreovanie mládežníckej politiky, prácu s mládežou, mládežníckych organizácií, ako aj vytváranie podmienok pre jej rozvoj.

Výskumy mládeže dnes už nemajú zachytávať iba bodový, momentálny stav, v ktorom sa mládež nachádza, ale majú zachytávať i dynamiku a vývoj jej problematiky. Práve preto sa pri interpretácii dát neraz uchýľujeme súčasne i k využívaniu **sekundárnej analýzy** (v literatúre sa niekedy stretávame s pojmom reanalýza hrubých dát, Rohdaten). Táto spočíva vo využívaní výsledkov výskumov mládeže, ktoré sa uskutočnili pôvodne za iným výskumným cieľom než výskum, ktorý práve uskutočňujeme. Používanie sekundárnej analýzy zvyšuje epistemologickú hodnotu nášho výskumu, pravda, ak dokážeme zabezpečiť validnosť dát, ktoré v sekundárnej analýze použijeme. Dôležité je i porovnanie výsledkov s doteraz známymi poznatkami o skúmanom jave, príp. porovnanie výsledkov s výsledkami predchádzajúcich výskumov mládeže. Práve tu je vhodné plasticky poukázať na potvrdenie doteraz platných poznatkov, na ich rozšírenie, korekcie, príp. neplatnosť.

Sekundárna analýza však vystupuje i ako potenciálna možnosť rozhodnúť sa pred uskutočnením vlastného zberu dát využiť už jestvujúce dáta a upustiť od vlastného zberu nových dát. K tomu

môžu dobre poslúžiť početné archívy výskumných dát, ktoré sú k dispozícii, a to s vynaložením menších nákladov ako uskutočnenie vlastného empirického výskumu spojeného so zberom dát.

Toto je osobitne naliehavé v prípade výskumu mládeže, ktorý chronicky trpí „finančnou podvýživou“ tak z dôvodov že ide „iba“ o mládež, ako aj z dôvodov všeobecného zaostávania v poskytovaní prostriedkov určených na spoločenskovedný výskum. I preto vznik a využívanie dataarchívu výskumov mládeže nadobúda čoraz väčší význam. Tu treba poznamenať, že kritika disponibilných dát, spôsobu ich získavania a najmä ich interpretácia zaujímajú v prípade dataarchívu kľúčový význam. Od nich bude závisieť validnosť i reliabilita dát použitých vo výskume, založenom na sekundárnej analýze. Je preto veľmi významné, že predložený projekt ráta nielen s archiváciou dát, ale aj s archiváciou ich atribútov a okolností, za ktorých vznikli. Toto zvyšuje ich použiteľnosť, a to tak vo výskume, ako aj pri aplikácii v iných oblastiach, ako je výskum.

Tvorba dataarchívu je dlhodobý proces. Bude nevyhnutné jednak zaznamenávať výsledky súčasne prebiehajúcich výskumov, ale súčasne „plniť“ archív i sústredovaním dát z výskumov, ktoré sa uskutočnili v minulosti.

Táto neľahká úloha kladie veľké nároky na získavanie a spracovávanie získaných výsledkov výskumov. Spracovatelia budú musieť rátať pritom nielen s vysokou erudíciou pracovníkov, ale i so značnou dávkou administratívnych a nepopulárnych pomocných prác spojených s transformáciou dát do stanovenej štruktúry. Ale nielen získavanie, zber a archivácia dát čaká autorov a realizátorov projektu. Iste, v prvej etape „prevádzky“ dataarchívu budú uvedené činnosti predstavovať naprostú väčšinu.

Treba sa však pripraviť i na potencionálnych užívateľov, na ich požiadavky, zo strany prevádzkovateľov dataarchívu na poradenstvo svojho druhu, ako i poskytovanie dát, ktoré budú adekvátne požiadavkám užívateľov, čo bude iste veľmi náročné tak na

kvalifikáciu, metodologickú prípravu, ako i znalosť merita vecí poskytovateľov.

Skutočnosť, že ide o elektronické nástroje archivovania, treba iba privítať. I tu bude nevyhnutné sledovať softverovú výbavu, aby časom nezaostávala za svetovým trendom.

Ešte chcem upozorniť na motiváciu výskumníkov, ktorí budú požiadaní o poskytnutie výsledkov svojich výskumov. Postupom času sa môže stať prestížnou záležitosťou mať výsledky „svojho“ výskumu v dataarchíve. Spočiatku to tak však nebude. Odporúčam zväziť ekonomické i mimoekonomické stimuly výskumníkov, aby boli ochotní poskytovať a aby aj skutočne v požadovanej štruktúre poskytovali výsledky výskumov.

Otvorenou otázkou je archivovanie dát z výskumov príbuzných sociológii mládeže, ktoré s mládežou bezprostredne súvisia. Mám na mysli výskumy rodiny, školy, sociológie výchovy, edukačnej a sociálnej psychológie vo vzťahu k mládeži a pod. Odporúčam sledovať a archivovať aj tieto výsledky výskumov. V prípade „preplnenosti“ báz dát vždy možno takéto dáta vyčleniť alebo previesť (možno aj finančne výhodne) do iných dataarchívov.

Budovanie dataarchívu je dlhodobý proces. Až tento proces ukáže na prípadnú potrebu štrukturálnych alebo vývojových zmien v sledovaní jednotlivých znakov (atribútov) dát. Samotný predložený projekt stojí na dobrých základoch, jeho realizáciu možno jednoznačne odporúčať.

Bratislava, 18. 9. 2006

Dataarchív výskumov mládeže (DAVM)

Ján Bunčák

Katedra sociológie FF UK v Bratislave

Vytvorenie elektronického a verejne prístupného archívu výskumov mládeže na Slovensku je užitočný počin. Vďaka archívu výskumov mládeže sa prehĺbuje možnosť integrácie alebo prinajmenšom možnosť vytvárania vzájomných kontextov pre pedagogické, psychologické a sociologické analýzy. Umožňuje študentom a všetkým záujemcom o problematiku rýchlo získať prehľad o aktuálnom stave poznania v oblasti problematiky mládeže. Samozrejme, súčasný obsah archívu zatiaľ skôr naznačuje ako napĺňa budúce možnosti, môžem preto posudzovať skôr prísľub ako aktuálny obsah.

Obsah archívu (DAVM) má dve základné zložky:

- Naši partneri v SR (Výskumníci, Výskumné pracoviská, Publikácie a Vedecké spoločnosti)
- Dataarchív výskumov (Ako sa orientovať v dátach, Katalóg dát, Etický kódex, Prístup k dátam)

Informačný obsah je sústredený v zložkách, v ktorých je uvedený zoznam inštitúcií. S ich spoluprácou sa ráta pri ďalšom budovaní archívu, je tu náznak možnosti prezentovania osôb pôsobiacich v oblasti výskumu mládeže (zatiaľ profesori L.Macháček a P.Ondrejko) a verejne prístupné publikácie.

V druhej časti je obsah sústredený v zložke Katalóg dát, kde sa dajú jednoduchým spôsobom nájsť anotácie uskutočnených výskumov a primárne dátové súbory vo formáte SPSS.

Ostatné zložky archívu majú len pomocný alebo doplnkový charakter a časť z nich je prevzatá z elektronického Slovenského archívu sociálnych dát (SASD). Autori DAVM vo všetkých prípadoch korektné informujú, že určité časti archívu sú prevzaté. Odkazom na pôvod propagujú Slovenský archív sociálnych dát. Tomuto postupu pri vytváraní DAVM nemožno nič vyčítať a považujem ho za korektný. Pri bližšom pozorovaní podobností a rozdielov medzi Slovenským archívom sociálnych dát a Dataarchívom výskumov mládeže každý pozorovateľ dospeje k záveru, že DAVM je svojím charakterom a usporiadaním aplikáciou a zjednodušenou formou svojho vzoru – SASD. Ešte raz však zdôrazňujem, že túto skutočnosť nemožno považovať za chybu ani nedostatok.

V závere posudku uvádzam niekoľko odporúčaní na ďalšie budovanie archívu. Domnievam sa, že čo najskôr treba doplniť zoznam partnerských inštitúcií, ktoré spolupracujú s DAVM, alebo ktoré DAVM monitoruje. Ide predovšetkým o univerzitné pracoviská, ktoré sa orientujú na pedagogický výskum alebo všeobecne na pôsobenie medzi mládežou a mimovládne organizácie, ktoré pôsobia v tejto oblasti. (Z uverejneného zoznamu je zrejmé, že zatiaľ zahŕňa len vybrané inštitúcie z Bratislavy a západného Slovenska.) Rozvoj DAVM týmto smerom môže byť veľmi významným krokom pri budovaní spoločnej infraštruktúry pre budovanie poznatkovej základne o otázkach mládeže a mladých ľudí. Rovnako je mimo akejkoľvek pochybnosti, že inštitúcia, ktorá na seba preberie takúto dlhodobú úlohu, by mala dostať inštitucionálnu podporu aspoň formou získania dlhodobého grantu.

Za nosnú považujem aj myšlienku prezentácie jednotlivých osôb, ktoré sa zaoberajú výskumom mládeže na Slovensku. Ich osobné prezentovanie by malo povzbudiť záujem o dopĺňanie a priebežnú aktualizáciu DAVM. Bez ohľadu na „marketingový“ význam

prezentovania osôb však podporujem aj myšlienku autorskej adresnosti a teda aj osobnej zodpovednosti, ktorá z nej vyplýva.

Konštatujem, že Dataarchív výskumov mládeže v podobe, v akej je umiestnený na internetovej adrese www.vyskummladeze.sk, je síce jednoducho, ale účelne, logicky a užívateľsky dobre skonštruovaným informačným produktom. Spôsob jeho konštrukcie a usporiadania umožňuje jeho dlhodobé napĺňanie novým obsahom a jeho koncepcia nevyžaduje žiadne zásadné zmeny. Ako pri všetkých podobných dielach až pri dlhšom používaní sa zistí, aké ďalšie úpravy budú užitočné alebo potrebné.

Národní institut dětí a mládeže ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

je účelovým odborným zařízením ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti státní podpory a ochrany dětí a mládeže (www.nidm.cz).

Mezi jeho nejdůležitější činnosti patří např. realizování interdisciplinárních výzkumů dětí a mládeže, tvorba koncepčních, analytických a metodických materiálů, akreditovaná příprava a vzdělávání profesionálních i neprofesionálních pracovníků z oblasti zájmového vzdělávání a mimoškolního vzdělávání a dalších volnočasových aktivit, příprava a realizace ústředně vyhlašovaných soutěží a přehlídek a koordinace soutěží a přehlídek vyhlašovaných nebo spoluvyhlašovaných MŠMT. Jeho součástí je Informační centrum pro mládež (WWW.ICM.CZ), které zajišťuje poskytování informací pro děti a mládež.

Výzkumná činnost NIDM, reprezentovaná činností koncepčně analytického a výzkumného oddělení, je zaměřena hlavně do oblasti problematiky související s hlavními atributy života dětí a mládeže podle jednotlivých okruhů státní mládežnické politiky (např. rodina,

bydlení, vzdělávání a výchova, trh práce, životní prostředí, sociálně patologické jevy, menšiny, migranti) dle specifík jednotlivých resortů, jež danou oblast garantují. Dále si výzkum všímá i oblasti potřeb pracovníků pracujících s dětmi a mládeží (podklady pro informace profesionálním pracovníkům středisek volného času, školních družin a školních klubů, externistům těchto zařízení, dobrovolným pracovníkům nestátních neziskových organizací a dalším právním subjektům). Další činností je poskytování služeb poradenského, metodického a vzdělávacího charakteru pro všechny subjekty působící v těchto oblastech. Vzhledem k potřebě realizace výzkumů týkajících se dětí a mládeže a jejich koordinace vznikla potřeba existence databanky výzkumů o dětech a mládeži, uskutečňovaných všemi zainteresovanými subjekty. Proto od r. 2007 bude zprovozněn Národní registr výzkumů o dětech a mládeži, za jehož správce byl určen Národní institut dětí a mládeže MŠMT.

Národní registr výzkumů o dětech a mládeži (dále jen NRVD) je veřejný webový databázový informační systém, určený k vedení kompletní evidence výzkumů z oblasti dětí a mládeže, kde klíčovou součástí jsou základní informace o výzkumech, řešitelích, anotacích a řešitelích atd. NRVD je přístupný na webové adrese **WWW.VYZKUM-MLADEZ.CZ**. Cílem registru je soustředit a utřídit informace o již ukončených nebo probíhajících výzkumech, vytvořit prostor pro komunikaci mezi řešiteli, poskytovat státní správě a veřejnosti informace o výsledcích výzkumů a o jejich státní podpoře a tyto údaje volně zpřístupnit. NRVD je veden jako dvoujazyčný (česká a anglická verze). V současné době je NRVD ve fázi postupného naplňování výzkumnými daty, hlavně výzkumnými zprávami provedenými NIDM. Pro tyto účely jsou také rozšiřovány anotace starších výzkumů NIDM, včetně jejich překladů do angličtiny, dále jsou vypracovávány anotace výzkumů rezortních a tzv. jiných (např. soukromých institucí). V rámci databáze jsou k těmto výzkumům bibliograficky soustředěny a utříděny potřebné

informace, dále jsou vypracovávány anotace výzkumných projektů a řešerše k uloženým závěrečným zprávám v elektronické podobě. Závěrečné zprávy z výzkumů jsou uloženy ve formátu PDF na FTP serveru, ze kterého je možno je stáhnout. Součástí informace je i uvedení instituce, vedoucího řešitelského týmu a členů týmu. Postupně je tak vytvářen požadovaný katalog výzkumů o dětech a mládeži jako klíčová součást registru se základními informacemi o výzkumech, s anotacemi, řešeršemi a odkazy na řešitele a j.

V registru je k dnešnímu datu (říjen 2006) zařazeno kolem 60 výzkumů realizovaných v období od roku 1993 do roku 2006 především NIDM MŠMT. V případě výzkumných zpráv NIDM jsou také nejdůležitější z nich prezentovány i na jeho webových stránkách.

O zprovoznění NRVD byla vyrozuměna a vyzvána ke spolupráci řada odborných institucí a výzkumných ústavů, ministerstva a jejich organizační složky, vysoké školy a jejich fakulty, vyšší odborné školy, nestátní neziskové organizace, soukromé subjekty atd. Některé z nich již vyjádřily zájem o spolupráci při naplňování jeho databáze. NRVD byl veřejně prezentován na mezinárodním sympoziu o výzkumu mládeže v Bratislavě (listopad 2005) za účasti České republiky, Slovenska, Slovinska, Polska, Maďarska a Rakouska. Zájem o spolupráci byl projeven aktuálně ze strany Slovenska a Rakouska (účastníci v projektu CENYR – Central European Network for Youth Research).

Ing. Jitka Sigmundová
Konceptně analytické
a výzkumné oddělení
NIDM MŠMT
Praha

Záznam z vedeckého sympózia Výskum mládeže na Slovensku

Iuventa v spolupráci so Slovenskou sociologickou spoločnosťou pri SAV - sekciou mládeže zrealizovala dňa 5. októbra 2006 vedecké sympóziu pod názvom *Výskum mládeže na Slovensku*. Cieľom stretnutia bola prezentácia novovytvorenej internetovej stránky *Dataarchív výskumov mládeže* www.vyskummladeze.sk a diskusia o súčasnom stave výskumu mládeže na Slovensku.

Okrem hlavného garanta projektu Prof. Ladislava Macháčka, CSc., sa sympózia zúčastnilo niekoľko odborníkov, medzi inými Prof. Peter Ondrejko, PhD., a zástupcovia participujúcich organizácií: ŠPÚ, ÚIPŠ, OZ Sapientis, SAV, NIDM MŠMT, ZIPCeM, ICM, CVČ BB, MŠ SR- Odbor detí a mládeže, IUVENTA - Úsek rozvoja, NK Mládež a EURODESK.

Sympóziu v prítomnosti riaditeľa IUVENTY Ing. F. Hegedusa otvorila vedúca úseku rozvoja v Iuvente Mgr. Jana Miháliková. O výskume mládeže na Slovensku v procesoch európskej integrácie referoval L. Macháček (pozri Príhovor v tejto publikácii).

Po úvodnom vstupe sa otvoril priestor na prednesenie oponentských posudkov vypracovaných k projektu *Dataarchív*. Posudky predniesli P. Ondrejko z Katedry sociológie FSvAZ UKF v Nitre (pozri ich príspevky v tejto publikácii) a doc. J. Bunčák z Katedry sociológie FF UK v Bratislave. Vzhľad, technickú stránku a koncepciu www.vyskummladeze.sk priblížili P. Kollarovič a V. Kollár, administrátori webovej stránky Iuventy spoločne s garantom projektu L. Macháčkom.

Následne na to nasledovala prezentácia výskumov mládeže už publikovaných na stránke. Medzi inými vystúpili zástupcovia ŠPÚ v Bratislave (P. Koršňáková), ÚIPŠ v Bratislave (M. Bieliková), Iuventy v Bratislave (L. Sobihardová), CERYS FF UCM v Trnave (L. Macháček), ktorí stručne charakterizovali publikované informácie

o svojich zrealizovaných výskumoch a ich výsledkoch. Prezentácia *Dataarchívu* IDDM v Prahe O. Jírom a M. Bočanom z NIDM MŠMT umožnila konfrontovať dva prístupy k budovaniu *dataarchívu* v oblasti výskumu mládeže.

Na záver sa rozvinula diskusia, na ktorej zaznelo množstvo námietok na vylepšenie samotnej webovej stránky i jej obsahovej náplne. P. Ondrejko pripomenul, že projekt sa orientuje predovšetkým na tých, ktorí ho tvoria, t.j. na samotných výskumníkov a pedagogicko-vedeckých pracovníkov. Na túto skutočnosť zareagovali zástupcovia Eurodesk a ZIPCeM, ktorí vyslovili požiadavku, aby súčasťou projektu bola aj tzv. ľahšia forma prezentácie výskumov, ktorá by bola prístupnejšia a čitateľnejšia aj pre skupinu mladých ľudí samotných. Zástupca odboru mládeže MŠ SR Š. Žarnay ocenil *Dataarchív* výskumu mládeže ako veľmi životaschopný projekt. Na podnet Eurodesk-u o ľahšej forme prezentácie reagoval pozitívne. Pripomenul, že prístupnejšia forma sprostredkovania informácií z výskumov je osobitná literárna forma, ktorá si vyžaduje expertov. L. Sobihardová zdôraznila potrebu publikovania výsledkov regionálnych výskumov, ktoré by mali dostať šancu a byť zverejňované na stránke *Dataarchívu*, čím by sa výskum mládeže priblížil regionálnej práci s mládežou aj z hľadiska ich využívania vedeckých poznatkov.

V diskusii sa hovorilo aj o anglickej verzii *dataarchívu* pre zahraničných záujemcov pre lepšie poznanie a porozumenie situácii mládeže na Slovensku. Táto myšlienka je zakomponovaná v projekte. Začína sa práca na úprave a anglických prekladoch identifikačných listov jednotlivých výskumov. P. Ondrejko vyslovil myšlienku, aby sa nepostupovalo iba do roku 1993, ale by sa spracovali aj niektoré staršie empirické výskumy (J. Chura, A. Jurovský), čím by sa obohatil archív výskumov a uľahčila by sa ich dostupnosť, predovšetkým pre študentov. Všetky námety sa spracujú do hodnotenia projektu tejto úlohy a zámerov projektu na rok 2007.

Jana Hrušková

Dokumenty

Mládežnícka politika a výskum mládeže na Slovensku²⁴

Súhrn

1. Medzinárodný prieskum slovenskej politiky mládeže uskutočnila skupina medzinárodných expertov z Rady Európy, Direktoriátu pre mládež a šport.

Hlavné zdroje informácií pre prieskum zahrňovali:

- Národnú správu predloženú odborom pre deti a mládež Ministerstva školstva Slovenskej republiky;
- Dokumenty a informačné materiály predložené jednotlivcami a organizáciami;
- Dve študijné návštevy medzinárodného tímu v novembri 2004 a februári 2005, počas ktorých sa konali stretnutia so zástupcami jednotlivých ministerstiev, vládnych úradov a mládežníckych organizácií;
- Prieskum relevantnej literatúry a informácií na internete, realizovaný členmi expertného tímu.

Program oboch študijných návštev bol cielene pripravený a členovia tímu boli prijatí tak zdvorilo, že získali pocit, že môžu otvorene hovoriť o všetkých otázkach v ovzduší dôvery a otvorenosti. Všetci účastníci jednotlivých diskusií a prezentácií boli dobre

²⁴ Expertná správa v plnom znení je dostupná na webstránke MŠ SR - odbor deti a mládeže. Túto správu predniesol koordinátor A. Azzopardi na zasadnutí CDEJ v EYC v Štrasburgu v roku 2006. Bola impulzom k riešeniu mnohých problémov týkajúcich sa výskumu mládeže na Slovensku.

pripravení na stretnutia a zodpovedali všetky otázky členov prieskumného tímu. Zvláštne poďakovanie patrí tlmočníkom, ktorí sa ujali svojej úlohy naozaj profesionálne.

2. Slovenská republika je krajina s veľmi bohatým kultúrnym a historickým pozadím. Jej politická história je poznamenaná významnými udalosťami dotýkajúcimi sa jej vlastných obyvateľov ale aj obyvateľov, príblych krajín. Je to krajina s mnohými menšinami a to ju predurčuje pre pasovanie sa s výzvami, ktoré táto situácia prináša. Slovenská republika má síce krátku históriu nezávislosti, ale za krátky čas zvládla implementovať viaceré reformy, ktoré viedli k tvorbe nového štátu a jeho členstvu v Európskej únii.

3. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky prostredníctvom odboru pre deti a mládež prebralo iniciatívu v procese formovania mládežníckej politiky na základe princípov, ktoré sa v maximálne nožnej miere približujú demokratickým hodnotám prezentovaným Radou Európy a Európskou úniou. V snahe vybudovať stabilné základy boli vytvorené viaceré štruktúry, domény a organizácie navzájom prepojené cez konzultácie, diskusie, fóra a konferencie s cieľom integrovať potreby, názory a snahy čo najširšej cieľovej skupiny. Centrálna vláda túto iniciatívu podporila a zástupcovia výskumnej komunity sa zapojili do zberu údajov, ktoré by mohli byť použité pre zmysluplné nasmerovanie mládežníckej politiky.

4. Výsledkom tejto stratégie je, že boli vydané dva dôležité dokumenty: *Koncepcia štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu deťom a mládeži v SR do roku 2007* a *Národná správa*. Tieto dva dokumenty vymedzili základný priestor pre prácu medzinárodnej skupiny expertov. Upriamili pozornosť na tri špecifické oblasti, ktoré

sú považované za veľmi dôležité v kontexte slovenskej spoločnosti a to: decentralizáciu, prechod zo školy do práce a rómsku menšinu.

5. Napriek zjavným výsledkom neoceniteľnej niekoľkoročnej práce si výskumný tím všimol niektoré veci, ktoré nebolo možné ignorovať. Odbor detí a mládeže MŠ SR nie je len hnacím motorom rozvoja mládežníckej politiky. Zdá sa, že dominuje celej oblasti, následkom čoho sa všetko musí vrátiť do školstva na schválenie. Autonómia mimovládnych organizácií a iných dôležitých inštitúcií, ako je Iuventa, je tým ohrozená. Napriek dôležitosti existencie určitého aktéra, ktorý je hybnou silou zmeny, rozvoja a kontinuálneho vylepšovania, bolo by múdrejšie, keby odbor detí a mládeže zastával menej robustnú rolu. Padol návrh na zriadenie ministerstva mládeže.

6. Implementácia procesu decentralizácie je sama osebe prínosom pre podporu iniciatív na lokálnej úrovni. Avšak tento proces nebude úspešný, ak jeho účastníci nebudú pripravovaní na preberanie zodpovednosti, ktorú táto stratégia so sebou prináša. Všimli sme si, že delegovanie právomocí na samosprávy zatiaľ so sebou prinieslo viac problémov než riešení. Decentralizácia je pomalý proces, ktorý si vyžaduje plnú podporu centrálnnej vlády na všetkých úrovniach, najmä v oblasti ľudských a finančných zdrojov a tiež včasnú implementáciu charty samospráv.

7. Problém prípravy na zapojenie sa do pracovného procesu a nezamestnanosti nie je unikátnym problémom Slovenskej republiky. Úsilie vyvíjané v prospech sprístupnenia potrebných podporných mechanizmov pre mladých a nie celkom mladých nezamestnaných je chváľtebné. Zdá sa však, že efektívnosť tohto úsilia je brzdená nespravodlivými rozdielmi medzi mestskými aglomeráciami a vidieckymi oblasťami a medzi majoritou a hlavne rómskou

menšinou. Toto neznamená, že sú implementované diskriminačné opatrenia. Chceme len poukázať na to, že problémy pracovného trhu nemôžu byť vyriešené bez investície do toho, kde ju najviac treba, definovaním akčných plánov bez skrytých prekážok pre ‘neregistrovaných’ nezamestnaných či bez obmedzovania autonómie miestnych úradov práce na základe finančných reštrikcií.

8. Situácia rómskej menšiny v Slovenskej republike je problémom v probléme! História ani postoje väčšinovej spoločnosti či vlastná kultúra Rómov nenapomáhajú hladkému riešeniu aktuálnej situácie. Pre veľkú časť rómskej populácie je problémom chudoba, segregácia a vylúčenie zo vzdelávania, možnosť zamestnania sa a slušné životné podmienky. Možnou cestou vpred je úsilie vyhýbať sa nedorozumeniam, škatuľkovaniu a predsudkom, vytvárať nové príležitosti pre skutočnú participáciu na živote občianskej spoločnosti na lokálnej a národnej úrovni, urýchliť implementáciu mnohých navrhnutých overených projektov a zákonov a realizovať odporúčania Európskej komisie proti rasizmu a netolerancii.

9. Aktuálny stav v oblasti výskumu mládeže a prípravy pracovníkov s mládežou v Slovenskej republike je sľubný, avšak vyžaduje si veľkú dávku prehodnocovania. Slovensko sa môže pýšiť silnou a dôveryhodnou komunitou výskumníkov a dobrovoľných pracovníkov s mládežou. Zároveň však nie je jasné, akým spôsobom sú využívané výsledky výskumov mladých ľudí v prospech mládežníckej politiky postavenej na overených informáciách. Tiež nie je jasné, aké kroky sú podnikané v prospech prísunu trénovaných pracovníkov s mládežou a mládežníckych vodcov do mládežníckeho sektora. V tomto ohľade ja najväčšou obeťou neformálne vzdelávanie. Najvernejším opisom situácie v tejto oblasti bol výrok jedného z respondentov, ktorý deklaroval, že “neformálne vzdelávanie na Slovensku je praktizované, ale nie porozumené!”

10. Mládežnícka politika nemôže vyriešiť problémy mladých ľudí na Slovensku. Mládežnícka politika má najviac zo všetkého chrániť princíp, že mladí ľudia sú hodnotným zdrojom, nie problémom. Je na to, aby propagovala integrovaným prístupom participáciu mladých ľudí na živote spoločnosti v roli aktívnych občanov, chránila ich pred zneužívaním, propagovala uznanie neformálnych metód získavania zručností a kompetencií a prispievala okrem iného k bezpečnému prostrediu pre mladých ľudí v kontexte starostlivosti o zdravie, voľný čas, bývanie, justíciu, vzdelávanie a zamestnanosť. Toto môže byť zrealizované prostredníctvom skôr proaktívneho než reaktívneho prístupu k aktuálnym problémom a vývojom merateľných cieľov a definovaním jasných indikátorov efektívnosti.

Preambula

Medzinárodný prieskum mládežníckych politík realizovaný Direktoriátom pre mládež a šport Rady Európy je v súlade s odporúčaniami zo stretnutia ministrov v Luxemburgu z roku 1995. Tieto prieskumy majú nasledujúce ciele:

- zlepšiť riadenie v oblasti mládeže v danej krajine prostredníctvom iniciovania dialógu a podpory lepšej spolupráce medzi vládou, občianskou spoločnosťou a výskumnou sférou;
- prispieť k akumulácii znalostí dostupných Rade Európy o mládežníckej politike a jej rozvoju;
- prispievať k väčšej jednote v mládežníckej oblasti v Európe a k nastavovaniu štandardov verejných politík v oblastiach dotýkajúcich sa mládeže. (Európsky riadiaci výbor pre mládež, CDEJ, 2004, 11)

Presnejšie povedané, cieľom medzinárodných prieskumov je snaha identifikovať tie komponenty mládežníckej politiky, ktoré prispievajú k šíreniu informácií o prístupoch k "mládežníckej politike" v Európe a k vzdelávaciemu procesu v oblasti rozvoja a implementácie mládežníckej politiky. (CDEJ, 2003, 16)

Začatiu samotného prieskumu predchádza formálna žiadosť o zapojenie danej krajiny, v tomto prípade Slovenskej republiky, do programu medzivládnych aktivít CDEJ. Medzinárodný tím expertov menovaný pre tento konkrétny prieskum pozostával z týchto členov: Peter Lauritzen (Sekretariát) - riaditeľ odboru, Direktoriát pre mládež a šport Rady Európy, Bjorn Jaaberg Hansen (CDEJ) – predseda, Anthony Azzopardi (výskumník, predseda výskumných korešpondentov) – spravodajca, Andreas Walther (IRIS) - výskumník mládeže, Alexandra Raykova (predseda FERYP – európska rómska organizácia) – expertka, Dietrich Baenziger (poradný výbor).

Správa je zámerne stručná: je určená na čítanie, zamyslenie, diskusiu a inšpiráciu pre implementáciu do praxe. Dúfajme, že tiež poskytne podnety vedúce k hlbšiemu porozumeniu mládeži, povedie k zlepšovaniu otvorenej metódy koordinácie a k tvorbe modelovej mládežníckej politiky, ktorá reflektuje úsilie a demokratické hodnoty skvelého národa na prahu dvadsiateho prvého storočia.

Správa je rozdelená do šiestich častí. Po úvodných informáciách o Slovenskej republike v prvej časti a zreteľnom rámci rozvoja mládežníckej politiky podľa Rady Európy v druhej časti nasleduje tretia časť, ktorá rozvíja základné komponenty implementácie mládežníckej politiky.

Tri oblasti pomenované inštitúciami hostujúcej krajiny - decentralizácia, prechod zo školy do práce a fenomén Rómov, ako aj podporné nástroje považované za dôležité pri implementácii jednotlivých postupov sú predmetom štvrtej a piatej časti. Nezávisle od kontextu a podmienok mládežnícka politika musí byť schopná reagovať dôkladným a praktickým spôsobom na potreby.

V šiestej časti je analyzované prispôsobovanie politiky mládeže meniacim sa potrebám na Slovensku všeobecne a konkrétne potrebám mladých ľudí. Po tejto časti nasledujú záverečné pripomienky, odporúčania a zoznam referencií spolu s relevantnými prílohami.

5.2 Výskum mládeže

Odsek 2.5. druhej časti hovoril o potrebe mládežníckej politiky postavenej na faktoch, generovaných aktuálnym výskumom.

Podmienky a procesy, ktoré formujú život mladých ľudí, sa stali natoľko komplexnými, že je čoraz ťažšie pre výskumníkov presvedčiť tvorcov politiky o primeranosti ich zistení. Avšak nie je možné zamietat' princíp, ktorý reflektuje jeden z hlavných účelov výskumu a je pomenovaný takto: "Výskum je taký hodnotný, aký je jeho vplyv na politiku a jej realizáciu." Ak je tvorba politiky postavená na konvenčných a spopularizovaných záveroch nereflektujúcich realitu, stráca svoje opodstatnenie. Ako hovorí Nias (1972 v Thorp, 1987), politika by mala byť formovaná a informovaná praxou, mala by byť postavená na reálnej participácii a mala by byť ovplyvnená kompetentným vplyvom tých, ktorých úlohou je prispieť k lepšiemu porozumeniu problémov, teda výskumníkov.

Je možné skonštatovať, že medzinárodný prieskumný tím mal štyri hlavné zdroje informácií o výskume mládeže v Slovenskej republike: (a) stretnutia s reprezentantmi výskumnej komunity; (b) vyčerpávajúcu prezentáciu výskumných výsledkov obsiahnutých v Národnej správe; (c) samotnú Národnú správu a (d) 1- 2 neformálne stretnutia s jednotlivými výskumníkmi. Problém výskumu sa vyskytol aj počas diskusií aj s inými cieľovými skupinami respondentov.

Na základe analýzy týchto štyroch zdrojov prišiel prieskumný tím k nasledujúcim záverom:

(a) v Slovenskej republike existuje veľmi silný a výkonný tím prvotriednych výskumníkov, z ktorých niektorí získali aj medzinárodné uznanie;

(b) Národná správa obsahuje zoznam výskumníkov, ktorým bola zverená úloha hodnotenia správy. Zároveň ponúka detailný opis výsledkov výskumov, okrem iného o záujme mladých ľudí o politiku, dobrovoľníctvo, mobilitu a o otázkach týkajúcich sa vzťahu mladých ľudí k EÚ;

(c) finančné ohodnotenie vedcov a výskumníkov v Slovenskej republike nie je uspokojivé. Ministerstvo školstva zriadilo program doktorandských štúdií, do ktorých sú zapojení mladí absolventi. Taktiež vznikol vládny program zameraný na mladých vedcov a absolventov vo veku do 35 rokov;

(d) napriek tomu, že z iniciatívy Ministerstva školstva SR vznikol v roku 1995 časopis Mládež a spoločnosť, "neexistuje žiadna špecializovaná inštitúcia zameraná na štúdium mládeže". Práca vykonaná v 60. rokoch priekopníkmi výskumu bola z politických dôvodov v 70. rokoch zrušená a až dodnes "nefunguje organizovaný výskum mladých ľudí". "Výskum mladých ľudí bol efektívnejší počas komunizmu";

(e) "výskum nie je reflektovaný v politike";

(f) "je veľmi nesprávne zveriť problematiku mládeže ministerstvu školstva"; "malo by existovať špeciálne ministerstvo pre mládež";

(g) individuálne inštitúcie ako napr. univerzity iniciovali/realizovali výskum voľnočasových aktivít, zdravia, hodnôt, konzumácie drog,

potrieb znevýhodnených mladých ľudí a i. Koncept neformálneho vzdelávania však univerzitní výskumníci nechopili;

(h) IUVENTA – pravá ruka Ministerstva školstva SR - realizuje výskum na základe požiadavky vlády;

(i) “Národná správa je len dlhým prepisom výsledkov výskumov, neanalyzuje situáciu kritickým spôsobom.”

Tak ako bolo spomenuté v preambule a v rôznych častiach tejto správy, prieskumný tím mohol byť vo svojej interpretácii udalostí obmedzený nedostatkom času, príležitosti potvrdiť, alebo vyvrátiť získané informácie a možnosťou skreslenia informácie podávanej „z druhej ruky“ tlmočníkmi. Avšak zoznam dojmov/poznámok uvedených v predchádzajúcej časti vo veľkej miere reflektuje zmes vnemov a záverov, ktoré mohli vyplynúť z problémov spôsobených jazykom/ tlmočením alebo z aktuálnej neistoty, ako prebiehajú relevantné procesy v skutočnosti.

Nasledujúce otázky zostávajú nezodpovedané:

Ako je organizovaný mládežnícky výskum na Slovensku?

Aké sú v súčasnosti hlavné oblasti zodpovednosti?

Ako využívajú ministerstvá výstupy výskumu?

Ako môže prispieť mládežnícka politika k modernizácii a formovaniu identity, keď napríklad aktuálny výskum mládeže netvorí základ pre formuláciu tejto politiky?

8. Odporúčania

Na doplnenie špecifických odporúčaní zakotvených v texte správy by medzinárodný výskumný tím rád predložil nasledujúce:

1. Dominantná, aj keď potrebná úloha odboru detí a mládeže Ministerstva školstva SR by mala byť rozložená alebo podľa možnosti nahradená centrálnym koordinačným výborom zástupcov ministerstiev, národných a miestnych entít, mimovládnych organizácií a mladých ľudí.

2. Proces decentralizácie v oblasti financií a školstva si vyžaduje zrevidovanie v zmysle väčšej konkretizácie a praktickej vízie o tom, čo autonómia a samospráva je. Reštrikcie a prekážky pre obce rôznej veľkosti musia byť skorigované, aby sa vyhlo nevyhnutnému deleniu medzi malé a veľké, mestské a vidiecke.

3. Participácia vo všetkých štvrtiach a na všetkých úrovniach musí byť postavená na riadení, spravodlivosti a kompetencii. Značková reprezentácia nie je kvalifikáciou pre skutočnú a autonómnu participáciu. Táto stratégia platí najmä pre mimovládne organizácie, ako je národná rada mládeže a tiež pre rómsku menšinu.

4. Od programov prípravy na povolanie a aktivačných plánov sa očakáva, že sa budú viac prikláňať k sociálnej integrácii než k integrácii systému. Počas prehodnocovania aplikácie súčasných plánov by mali byť odstránené prekážky vo forme nedostatku uznania skúseností a nedostatočného financovania.

5. Tréning podnikateľských zručností potrebuje rapidný nárast.

6. Všetky formy skrytej nespravodlivosti voči menšinám, Rómom a iným sa v demokracii nedajú ospravedlniť. Navrhnuté riešenia by sa mali uplatniť neodkladne.

7. Neformálne vzdelávanie/učenie sa ako zrejme a komplexná forma učenia sa potrebuje uprednostniť medzi základnými komponentmi politiky mládeže.

8. To isté platí pre tréningové programy pracovníkov s mládežou a komunitami a mládežníckymi vodcami.

9. Navrhnutie a implementácia zákonov jasne definujúcich financovanie, spolufinancovanie a prácu s mládežou alebo komplexnejší zákon o mládeži by sa mali zrealizovať radšej skôr než neskôr.

10. Komunita výskumníkov by mala byť zaangažovaná oveľa zjavnejším a konkrétnejším spôsobom. Ich prínos k politike mládeže postavenej na faktoch má podstatný význam v dnešnom rýchlo sa meniacom svete.

Expertná informácia MŠ SR o štruktúrach napomáhajúcich lepšie porozumieť a poznať mládež v Slovenskej republike pre EÚ²⁵

Základné informácie

Pri každej otázke uveďte, prosím, informačné zdroje pre umožnenie monitorovania údajov.

➤ Q1

Aké špecifické štruktúry existujú vo vašej krajine pre dosiahnutie lepšieho porozumenia a poznania mládeže? Kto sú hlavní aktéri v šírení a využívaní výsledkov výskumu, štatistík, prieskumov a štúdií (napr. univerzity, inštitúcie, výskumné siete atď...)?

Hlavným zadávateľom výskumov v oblasti mládeže v SR je Ministerstvo školstva SR.

Štruktúry pracujúce v oblasti výskumu mládeže môžeme rozdeliť na dve skupiny: tie, ktoré robia reprezentatívne výskumy a tie, ktoré robia nereprezentatívne výskumy. Ďalej ich delíme na štruktúry zaoberajúce sa výlučne mládežou a tie, ktoré sa zaoberajú nielen mládežou, ale ich zameranie je širšie.

1. Štruktúry uskutočňujúce reprezentatívne výskumy

a) výlučne v oblasti mládeže:

- Ústav informácii a prognóz školstva – odbor mládeže a športu
- *Iuventa*

²⁵ Podklad pre túto informáciu pripravila IUVENTA – Bratislava v roku 2004. Je dostupná aj v anglickom jazyku na web.stránke odboru mládeže MŠ SR.

- Štátny pedagogický ústav
- Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
- Centrum pre európsky a regionálny výskum mládeže pri FF UCM v Trnave

b) nielen v oblasti mládeže:

- Ústav pre výskum kultúry a verejnej mienky
- Štatistický úrad SR
- Slovenská akadémia vied – Sociologický ústav a Ústav experimentálnej psychológie (SAV)
- Vysoké školy
- Ústav zdravotníckych informácií a štatistiky
- Štátny fakultný zdravotný ústav SR
- Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny v Bratislave
- Ústav pre výskum verejnej mienky pri ŠÚ SR
- Národný úrad práce
- Výskumné agentúry (DICIO, Agentúra FOCUS, Direct Marketing, DMMS Bratislava, ACNielsen Slovakia, Agentúra EXACT, Agentúra MVK, AISA Slovensko, ATHENIUM, GFK Slovakia, HAND PARTNERS CONSULTUNG, MARKANT, PSYMARECO, STATIS, TAYLOR NELSON SOFRES)

2. Štruktúry uskutočňujúce nereprezentatívne výskumy

a) výlučne v oblasti mládeže:

- Ústav výskumu dieťaťa pri PdF UK
- Rada mládeže Slovenska (Regionálne rady mládeže)
- Centrá výchovnej a psychologickkej prevencie
- Pedagogicko-psychologické poradne
- Občianske združenia detí a mládeže

b) nielen v oblasti mládeže:

- Vysoké školy (sem zaraďujeme i absolventov štúdia humanitných vied, konkr. sociológie, psychológie, pedagogiky, soc. práce, atď., pretože výskumy sú súčasťou diplomových, rigorózných a dizertačných prác študentov)
- Centrum pre liečbu drogových závislostí a celá sieť zariadení pre prevenciu a liečbu drogových závislostí
- Samospráva
- Rezorty

Výsledky výskumov na ÚIPŠ odbor mládeže a športu a v Juvente sú poskytované odberateľovi (zadávateľovi) MŠ SR a vo forme separátov, publikácií a informačných listoviek rozposielané na ministerstvá, vysoké školy, výskumné pracoviská a inštitúcie zaoberajúce sa problematikou detí a mládeže (CVČ, ICM, krajské a okresné úrady, samospráva...).

Vzhľadom na to, že ide o tlačoviny, povinné výtlačky sú distribuované aj do knižníc, zároveň sú výsledky prezentované aj na internete.

Vysoké školy vzhľadom na to, že zadávateľom nimi realizovaných výskumov nie je MŠ SR, nemajú povinnosť poskytovať mu výsledky.

O výsledky výskumov prejavuje záujem najmä verejná správa, štátne inštitúcie, učitelia na VŠ, výskumní pracovníci v rôznych inštitúciách, Rada mládeže Slovenska a vedúce orgány občianskych združení detí a mládeže. Dôvodom, prečo mládežnícka prax využíva výsledky výskumov v menšej miere, je skutočnosť, že lídri na miestnej úrovni menej sledujú odborné publikácie, resp. časopisy, v ktorých sa výsledky týchto výskumov uverejňujú, ako aj nedostatočná možnosť využívania internetu. A preto aj menej pracujú s výsledkami výskumov.

Môžete poskytnúť aj nejaké kvantitatívne informácie o počte výskumníkov zapojených do výskumu mládeže a štruktúrach pre výskum mládeže?

Počet výskumných pracovníkov zaoberajúcich sa výlučne výskumom mládeže je 63. Ďalších 65 odborníkov - vysokoškolských učiteľov - realizuje výskumné úlohy z oblasti života mládeže ako (najčastejšie) grantové jednorázové projekty popri vlastnej prednáškovej činnosti. Výskumných pracovníkov, ktorí sa zaoberajú nielen výskumom mládeže, je vo výskumných ústavoch cca 206 (vrátane pracovníkov výskumných agentúr). Na vysokých školách realizuje výskumy so subsúborom mládež 119 vysokoškolských učiteľov a doktorandov. V rámci SR na fakultách vysokých škôl študenti každoročne realizujú v rámci diplomových a záverečných prác cca 200 výskumov z oblasti života mládeže.

➤ Q2

Aké sú hlavné disciplíny, metódy a prístupy využívané vo vašej krajine na dosiahnutie väčšieho porozumenia a poznania mládeže?

Hlavné disciplíny zaoberajúce sa výskumom mládeže sú predovšetkým sociológia, psychológia, pedagogika. Sociológia a pedagogika využívajú predovšetkým kvantitatívny výskum, psychológia využíva aj kvalitatívny výskum. Najčastejšie používanou metodikou je dotazovanie.

Hodnotíte názory, očakávania, postoje, hodnoty a stanoviská mladých ľudí pravidelne? Hodnotíte pravidelne ich životné podmienky alebo iné špecifické aspekty? Máte pravidelné štatistiky napríklad o zdraví, ekonomickej situácii, postavení, voľnom čase, politike/participácii a pod.?

Názory, postoje, hodnoty sa sledujú v pravidelných reprezentatívnych sociologických výskumoch zameraných na problematiku životného štýlu, hodnôt, voľného času, konzumácie legálnych a nelegálnych drog a pod.

Súčasťou sú aj prieskumy zamerané na overovanie realizovaných preventívnych programov na školách.

Pravidelné štatistiky ISOM, informácie o OZ, ICM, CVČ, preventívnych a poradenských zariadeniach, financovaní ICM (financovaní CVČ), kriminalite (zdroj P-PZ MV SR), demografia (zdroj ŠÚSR), nezamestnanosť (NÚP), prázdninové aktivity pre deti a mládež, preventívne programy a projekty v rezorte školstva, preventívny program CESTA, sieť Zdravé školy a pod. (zdroj: ÚIPŠ).

Ako hodnotíte kvalitu výskumu, pokiaľ ide o získavanie správnych a reprezentatívnych informácií a reliabilných poznatkov?

V budúcnosti je potrebné zvýšiť počet subjektov zaoberajúcich sa reprezentatívnym výskumom v oblasti mládeže, pretože v súčasnosti je relatívne málo inštitúcií, ako aj výskumov poskytujúcich reprezentatívne údaje. Táto situácia má dve príčiny: nie je dostatok kvalifikovaných pracovníkov vo výskume, predovšetkým vo výskume mládeže a málo osôb a inštitúcií disponuje kvalitnými štatistickými programami (SPSS) z dôvodu ich finančnej náročnosti. V súčasnosti sa však už vytvára nové špecializované pracovisko – Národný inštitút mládeže, ktorého náplňou bude práve táto problematika.

➤ Q3

Ktoré témy boli – v nedávnej minulosti a v súčasnosti – pokryté vašimi snahami o dosiahnutie lepšieho porozumenia mládeži a jej poznania?

Životný štýl a hodnotová orientácia mládeže v SR, záujmová orientácia detí a mládeže, voľný čas detí a mládeže, vplyv rodiny na kvalitu prežívania voľného času, občianska participácia mládeže, názory a postoje dlhodobo nezamestnanej mládeže, mládež a médiá (sledovanosť TV relácií mládežou), názory mládeže na vstup do EÚ, názory mládeže na hendikepované skupiny obyvateľstva, mládež a profesionálna orientácia, prevencia drogových závislostí, analýza činnosti zariadení pre výchovu mládeže vo voľnom čase, analýza politiky mládeže v rokoch 1990 až 2001, pasportizácia klubov detí a mládeže v mestách a obciach SR, stav, činnosť a zameranie občianskych združení detí a mládeže v SR, výskumy v oblasti zdravia mládeže. Názory a postoje mladých ľudí ku konzumácii legálnych a nelegálnych drog, fajčenie žiakov základných škôl. Sociálno-politická a sociálno-patologická situácia mládeže v SR, kriminalita mládeže, záškoláctvo a jeho príčiny. Primárna prevencia v zariadeniach pre voľný čas detí a mládeže. Preventívny program CESTA k emocionálnej zrelosti (Zdroj: Iuventa, ÚIPŠ).

➤ Q4

Ako je organizovaná komunikácia a dialóg medzi jednotlivými aktérmi, pokiaľ ide o dosahovanie porozumenia mládeže? Ako je zabezpečené prepojenie medzi výskumom a tvorbou (tvorcami) politiky?

Výskumy mládeže sa spravidla realizujú na základe požiadavky MŠ SR. Z poverenia MŠ SR rezortné výskumné zariadenia uskutočňujú analýzy, ktoré predchádzajú tvorbe koncepčných materiálov. Napr. tvorbe Koncepcie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2007 predchádzalo spracovanie analytického materiálu Stav práce s mládežou v SR. Obidvoma týmito výkonmi poverilo MŠ SR Iuventu. Podobne vznikala aj Koncepcia

neformálneho vzdelávania, ktorej predchádzala Analýza neformálneho vzdelávania, ktorú z poverenia MŠ SR tiež koordinovala Iuventa.

Súčasťou záverečných správ z výskumu sú aj opatrenia a námety pre riadiacu prax.

Úlohy v rámci prevencie sú realizované v zmysle úloh vyplývajúcich z aktualizovaného Národného programu boja proti drogám v rezorte školstva.

Podľa občianskych združení detí a mládeže je komunikácia medzi jednotlivými aktérmi v oblasti porozumenia mládeže nie vždy organizovaná a systematická. Veľmi by pomohli pravidelnejšie stretávania jednotlivých aktérov z oblasti politiky mládeže.

Ako sú do stratégií zlepšovania porozumenia mládeži a do výskumných projektov zapojení mladí ľudia, pracovníci s mládežou a mládežnícke organizácie/MVO?

Do stratégií zlepšovania porozumenia mládeži sú mladí ľudia, pracovníci s mládežou a mládežnícke organizácie/MVO zapojení prostredníctvom strešných mládežníckych organizácií, ktoré sú partnermi štátnych inštitúcií (MŠ SR - RMS), na regionálnej úrovni pôsobia regionálne strešné organizácie, ktoré sú partnermi samosprávnych orgánov (VÚC - KRM). Do týchto aktivít je však zapojených len 7-10% mládeže Slovenska, ktorá patrí do skupiny organizovanej mládeže. Mládež je všeobecne veľmi slabo zapájaná do samosprávnych orgánov a do ich činnosti (7% mládeže). Podľa výskumov má mládež veľmi malý záujem o činnosť vo verejnej správe, pričom tento nezujem do istej miery vychádza aj z neochoty pracovníkov verejnej správy dovoliť mladým ľuďom participovať.

Výskumné projekty uskutočňujú subjekty, ktoré sú na to profesionálne zamerané a mladí ľudia sú vo všeobecnosti len objektom, respondentmi týchto výskumov.

Existujú nejaké stále výskumné siete, podporujete ich (ako)?

Nie neexistujú, pretože nie sú dostatočné finančné prostriedky na ich fungovanie.

Zapájate do výskumných aktivít týkajúcich sa mládeže aj mladých výskumníkov?

Mladí výskumníci sú do výskumu mládeže zapájaní predovšetkým prostredníctvom vysokých škôl a špecializovaných ústavov, kde pôsobia v rámci svojej profesijnej prípravy (študenti, doktorandi...).

➤ Q5

Ako sú koordinované aktivity na národnej a (ak je možné uviesť) na regionálnej úrovni, keď ide o aktivity pre lepšie porozumenie a poznanie mládeže a keď spúšťate výskumné projekty?

- koordinácia aktivít (grantové programy);
- zadávanie kontraktov ministerstvami;
- jednotlivé uvedené subjekty si koordinujú výskumné projekty v rámci vlastných inštitúcií;
- na Slovensku systém koordinácie výskumných projektov na národnej a medzinárodnej úrovni zatiaľ nie je dostatočný, aj keď vzájomná spolupráca a koordinácia sa postupne zlepšuje; pri MŠ SR pôsobí národný koordinátor pre výskum mládeže na úrovni Rady Európy; koordinácia sa sľubne rozvíja na úrovni SR a ČR a aj na úrovni SR a Rakúska.

- koordináciou výskumu pre lepšie porozumenie a poznanie mládeže by sa mal zaoberať Národný inštitút detí a mládeže, zatiaľ je však táto aktivita iba v začiatkoch.

Hodnotíte a monitorujete výsledky akýchkoľvek aktivít, ktoré uskutočňujete pre lepšie porozumenie mládeži?

Kritériom pre monitoring a hodnotenie výsledkov sú Zásady a Koncepcia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v SR do roku 2007. Zahrňuje:

- monitoring využitia grantov,
- vyhodnocovanie plnenia jednotlivých kontraktov,
- výročné správy ústavov,
- monitoring aktivít OZ detí a mládež.

➤ Q6

Aký je vo výskume a štatistike vzťah medzi lepším porozumením a poznaním detí na jednej strane a mládeže na strane druhej? Ako sú výskum a štatistika rozdelené medzi jednotlivé vekové skupiny?

- V SR sa vekové skupiny detí a mládež väčšinou skúmajú osobitne, menej sa vekové skupiny (deti vz. mládež) navzájom porovnávajú.
- Ak sa vekové skupiny komparujú, tak podľa týchto kritérií:

Deti	Predškolský vek
	Mladší školský vek
	Starší školský vek
Mládež	Od 15 do 17 rokov
	Od 18 do 22 rokov
	Od 23 do 26 rokov

- *Prieskumy zamerané na postoje a konzumáciu legálnych drog sú orientované aj na vekovú kategóriu respondentov vo veku 10 – 15 rokov (fajčenie na školách), resp. 15 – 17 rokov. Preventívne programy sú tiež orientované na vekovú skupinu 12 – 15 rokov, záškoláctvo a problémové správanie na 6 – 15 rokov a na stredných školách 15 – 18 rokov.*
- *Štatistika je členená do 15 rokov, od 15 do 26 rokov (preberajú sa údaje o demografii zo ŠÚ SR, o nezamestnanosti z NÚP, kriminalite z P-PZ).*

➤ Q7

Ako pri tvorbe projektov pre lepšie porozumenie mládeži a výskumu mládeže beriete do úvahy medzirezortné prístupy a interdisciplinárne aspekty?

- *Podiel iných rezortov na výskumných projektoch pre lepšie porozumenie mládeži je zväčša len na ich oponentúrach.*
- *Interdisciplinárne aspekty (v rámci humanitných vied) sa viac uplatňujú v základnom výskume mládeže, menej v aplikovanom výskume.*
- *Na VŠ sa základný aj aplikovaný výskum realizuje najčastejšie v rámci jednotlivých katedier, resp. fakúlt.*

➤ Q8

Publikujete vy alebo niekto iný pravidelné správy o mládeži alebo výsledky výskumov, štatistiky, prieskumy alebo štúdie v oblasti mládeže?

- *Správy z výskumov sa publikujú: v odborných časopisoch, v zborníkoch, v osobitných publikáciách (Mládež a spoločnosť, Fórum*

mladých, Infoiuventa, Prevencia, Vychovávateľ, Pedagogická revue, Psychológia a patopsychológia dieťaťa a v denníkoch Pravda, Národná obdora, Sme, v rozhlase a televízii). Výsledky výskumov sú spracovávané do publikácií, separátov a informačných listoviek vydávaných jednotlivými výskumnými pracoviskami.

- *Záujmom všetkých autorov výskumov je, aby sa ich výsledky publikovali. Viaceré ústavy a inštitúcie majú vlastné časopisy, v ktorých publikujú výsledky vlastných výskumov a vytvárajú priestor pre publikovanie výstupov autorov z iných inštitúcií (ŠPÚ, VÚDPaP, Sociologický ústav SAV, Ústav experimentálnej psychológie, ÚIPŠ, ŠÚ SR, ÚZIS).*
- *Pravidelné správy o mládeži a výsledky výskumov vydáva ÚIPŠ, ŠÚ SR.*

Uvedte, prosím, prehľad existujúcich publikácií a výsledkov výskumov (napr. zoznam publikácií a pod.)

1. *Ročenka o deťoch a mládeži v SR (ÚIPŠ)*
2. *Kružková činnosť CVČ (ÚIPŠ)*
3. *Činnosť preventívnych a poradenských zariadení (ÚIPŠ)*
4. *Rastové a vývojové trendy slovenských detí a mládeže za obdobie posledných 10 rokov (Štátny fakultný zdravotný ústav SR, 2002)*
5. *Analýza činnosti CVČ a ŠSZČ v SR (ÚIPŠ, Iuventa, 2001)*
6. *Názory a postoje dlhodobo nezamestnanej mládeže (Iuventa, 2001)*
7. *Názory stredoškolákov na televízne spravodajstvo (Iuventa 2001)*
8. *Záujmová orientácia detí a mládeže (Iuventa 2001)*
9. *Participácia mládeže na rozvoji miest a obcí (Iuventa 2002)*
10. *Analýza klubov detí a mládeže v SR (Iuventa 2002)*
11. *Názory mladých ľudí na vstup SR do EÚ (Iuventa 2003)*
12. *Sociálno-patologická problematika mládeže v SR (ÚIPŠ)*

13. *Uplatnenie absolventov technických vysokých škôl SR v praxi (ÚIPŠ)*
14. *Sociálno-politická problematika mládeže v SR (ÚIPŠ)*
15. *Emocionálne prežívanie negatívnych sociálnych javov v SR (ÚIPŠ)*
16. *Stav, činnosť a zameranie občianskych združení detí a mládeže v SR (ÚIPŠ)*
17. *Výskum mládeže v SR za roky 1990 - 1997 (prehľad) (ÚIPŠ)*
18. *Špecifiká vývinu a realizácia potenciálu nadaných detí (VÚDPaP, 2000)*
19. *Práca s nadanou a talentovanou mládežou na stredných školách (ÚIPŠ, 2001)*
20. *Stav inštitucionálnej výchovy vo voľnom čase detí a mládeže (IUVENTA, 2001)*
21. *Psychologické aspekty výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi edukačnými potrebami (VÚDPaP, 2000, 2002)*
22. *Zdroje stresu a zdroje zvládania u detí a adolescentov (VÚDPaP, 2000, 2002)*
23. *Selektívna psychologická prevencia porúch správania detí a mládeže (VÚDPaP, 2000, 2002)*
24. *Názory a postoje mladých ľudí z reedukačných domovov a detských domovov na konzumáciu drog (ÚIPŠ, 2000)*
25. *Význam spontánnej aktivity a sociálnej interakcie detí raného veku pre vývinovú diagnostiku (VÚDPaP, 2000, 2002)*
26. *Výskum modelov reakcií (Reaction Pattern Research). (Katedra pedagogiky FF UK, 2000)*
27. *Sociálna a školská integrácia a jej intervencia v psychickom vývine postihnutých a intaktných detí (VÚDPaP, 2001, 2002)*
28. *Názory a postoje mladých ľudí z krajských miest Slovenska k aktuálnym otázkam mládeže, mládežníckej politiky a práce s mládežou (Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV, sekcia mládeže, 2000)*

29. *Príprava pracovníkov pre činnosť v občianskych združeníach detí a mládeže (Iuventa, 2001)*
30. *Sociálna klíma súčasnej rodiny v percepcii stredoškolskej mládeže (Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2001)*
31. *Problém odchodu mladých ľudí z detských domovov (Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2000, 2001)*
32. *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi (ÚIPŠ, 2000)*
33. *Analýza činnosti vzdelávacích zariadení v oblasti telesnej kultúry za rok 2001 (ÚIPŠ, 2002)*
34. *Návrh diferenciálnej diagnostiky pre rómske deti zo sociálne znevýhodneného prostredia (VÚDPaP, 2002)*
35. *Overovanie metodiky pre učiteľov zameranej na rozvíjanie rozumových schopností a sociálnej komunikácie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (VÚDPaP, 2002)*
36. *Metodický materiál pre implementáciu projektu Zdravá škola v školách a v školských zariadeniach a monitorovanie výsledkov (VÚDPaP, 2002)*
37. *Katamnestické sledovanie vybraných okresov v rámci analýzy incidencie žiakov s problémovým správaním (VÚDPaP, 2002)*
38. *Môj deň o 15 rokov. Obsahová analýza poviedok detí (Medzinárodné stredisko pre výskum rodiny, 1999)*
39. *Názory dievčat a mladých žien v SR na prácu v zahraničí (Medzinárodné stredisko pre výskum rodiny, 2000)*
40. *Environmentálna výchova v školách ako jeden z aspektov formovania zodpovedného občana a jeho občianskej participácie (ŠPÚ, 2002)*
41. *Grantový systém CVČ (ÚIPŠ, 2002)*
42. *Grantový systém ICM (ÚIPŠ, 2002)*
43. *Financovanie OZ (ÚIPŠ, 2002)*
44. *Preventívny program CESTA k emocionálnej zrelosti (ÚIPŠ, 2002)*
45. *Záškoláctvo (ÚIPŠ, 2002)*

46. *Fajčenie žiakov v školách (ÚIPŠ, 2002)*
47. *Longitudinálny výskum efektívnosti integrácie zdravotne postihnutých žiakov - grantová úloha (ŠPÚ, 2002)*
48. *Efektívnosť prevýchovného programu v reedukačných domovoch pre delikventnú mládež (ŠPÚ, 2002)*
49. *Výskum overovania prípravných tried pre rómske deti (ŠPÚ, 2002)*
50. *Vstup Slovenska do NATO a Európskej únie očami občanov (Ústav pre výskum verejnej mienky pri ŠÚ SR, 2002)*
51. *Úroveň informovanosti občanov o súvislostiach vstupu Slovenska do EÚ (Ústav pre výskum verejnej mienky pri ŠÚ SR, 2003)*
52. *Názory mladých ľudí o trávení voľného času a o detských a mládežníckych organizáciách (RMS, ASA, 2000)*

➤ Q9

Má vaša krajina špecifický právny základ pokrývajúci aktivity alebo štruktúry vedúce k lepšiemu porozumeniu mládeži?

- *Nadradenou právnou normou nad všetky zákony týkajúce sa mládeže je Dohovor o právach dieťaťa.*
- *Základným dokumentom, ktorým sa doteraz riadil celý systém podpory detí a mládeže, boli Zásady štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži, ktorý vláda SR prijala 7. januára 1992.*
- *V súčasnosti určujúcim dokumentom pre tieto aktivity je Konceptia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2007, ktorá definuje potreby a optimálne podmienky pre kvalitnú výchovno-vzdelávaciu a odbornou-profesijnú prípravu detí a mládeže, ich začleňovanie do pracovno-spoločenského života a na podporu rozvoja osobnostných vlastností a talentu detí a mládeže v škole i mimo nej.*

- *Základný rámec pre výchovu detí a mládeže v SR tvorí prijatý dokument Konceptia rozvoja výchovy a vzdelávania v SR (projekt Milénium).*
- *Na Slovensku sa pripravuje zákon o podpore mládeže, vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ako aj koncepcia neformálneho vzdelávania.*

➤ Q10

Aké zdroje finančnej podpory máte k dispozícii na uskutočňovanie aktivít cielených na dosiahnutie lepšieho porozumenia mládeži, najmä pre výskum mládeže?

Môžete uviesť príklady verejného alebo súkromného financovania? Môžete uviesť aj rozpis verejnej a súkromnej podpory?

- *Prvým zdrojom financií je štátny rozpočet. Z neho sa financujú najmä mzdy profesionálnych pracovníkov v štátnych zariadeniach pre výchovu v čase mimo vyučovania a pracovníkov v oblasti základného a aplikovaného výskumu mládeže.*
- *Zo štátneho rozpočtu sa saturujú aj niektoré granty, ktoré vyhlasuje MŠ SR (VEGA – Vedecká grantová agentúra MŠ SR a SAV, KEGA - Kultúrna a edukačná agentúra MŠ SR, Smernica MŠ SR číslo 999/2001-72 o finančnej podpore občianskych združení detí a mládeže) a granty z Agentúry rozvoja vedy a techniky.*
- *Ďalším zdrojom finančnej podpory sú granty, ktoré vyhlasujú rôzne nadácie (Nadácia detí Slovenska, Nadácia mládeže Slovenska, Nadácia otvorenej spoločnosti, Sorosova nadácia a iné).*
- *Medzinárodné granty vyhlasované Európskou komisiou (Program Mládež a iné), Rada Európy, Európsky fond mládeže.*

- *Výskumné agentúry pracujúce na komerčnej báze využívajú vlastné finančné zdroje.*
- *Na podporu aktivít pre lepšie porozumenie mládeži sa využívajú aj finančné prostriedky z rôznych prenájomov.*
- *Medzi rôznymi inštitúciami a organizáciami pracujúcimi s mládežou sa využívajú aj bártrové výmeny.*

Komu hlavne je podpora pridelená?

Podpora je pridelená najmä OZ detí a mládeže a v prípade výskumných projektov sú to najmä výskumy vysokých škôl, SAV, Ústav informácií a prognóz školstva a ŠÚSR.

1. Politické súvislosti

➤ Q11

Aké sú pozitívne (silné) a negatívne (slabé) aspekty aktivít vo vašej krajine, pokiaľ ide o zhromažďovanie informácií a poznatkov týkajúcich sa mládeže (výskum, štatistiky, prieskumy a štúdie)?

Aké medzery a výzvy sa nachádzajú vo výskume mládeže? Čo by bolo potrebné zlepšiť?

Pozitívnym aspektom je to, že absolventi VŠ a študenti postgraduálneho štúdia rieša čiastkové výskumné úlohy a tým narastá množstvo výskumných projektov, čím sa viac mapuje oblasť života mládeže. Problém však je, že tieto výskumné aktivity nie sú koordinované v rámci širšieho územia. A preto u nás napr. chýbajú rôzne porovnávacie výskumy života mládeže v rámci menších regiónov.

Odbor mládeže a športu ÚIPŠ ako špecifické výskumné pracovisko je kapacitne poddimenzované (4 výskumní pracovníci, 1 matematik-štatistik). Podobná situácia je aj v Iuvente, kde sa toho času výskumnými projektami zaoberajú len traja pracovníci. Pre realizáciu celoslovenských výskumov v oblasti mládeže je potrebné zabezpečiť finančné zdroje pre terénny zber dát.

Tvorba informácií obsahuje siete, projekty, aktivity, financovanie, vekové skupiny, štatistiku za OZ, ICM, CVČ a pod.

➤ Q12

Aký typ budúceho rozvoja plánujete pre ďalšie zvyšovanie poznania a porozumenia mládeži a pre dosiahnutie neustáleho prehľadu o dianí v tejto oblasti?

Očakávate nejaké podstatné zmeny vo svojich štruktúrach alebo metódach a nástrojoch?

Vzhľadom na súčasnú finančnú situáciu vo výskume v najbližšej budúcnosti neočakávame výrazné zmeny v metódach, nástrojoch a štruktúrach výskumnej práce.

Ktoré sú pre vás tie najdôležitejšie témy, ktorými by ste sa v blízkej budúcnosti chceli zaoberať?

Drogy – názory a postoje,

*Hodnoty a postoje k životu,
Európske občianstvo a mobilita mládeže,
Participácia mládeže,
Voľný čas a dobrovoľníctvo,*

Mládež a médiá,

Problematika mladých nezamestnaných,

Integrácia marginalizovaných skupín mládeže,

Sociálna inklúzia,

Menšiny,

Organizovanosť mládeže,

*Čo s neorganizovanou mládežou,
Advokácia záujmov mladých ľudí.*

Ako by ste naplánovali ďalší študijný a výskumný program na národnej úrovni?

1. *Monitoring súčasných potrieb a problémov v živote mládeže.*
2. *Monitoring cieľov a obsahu inštitúcií a organizácií, ktoré ovplyvňujú život mládeže.*
3. *Stanovenie prostriedkov pre zlepšenie kvality života mládeže.*
4. *Overovanie a evalvácia účinnosti týchto prostriedkov v praxi (kvantitatívny a kvalitatívny výskum).*
5. *Popularizácia týchto výsledkov.*
6. *Evalvácia vplyvu OZ na život mladých ľudí.*

➤ Q13

Ako by mohol byť čo najlepšie vedený (organizovaný) dialóg medzi výskumom a tvorcami politiky, aby bola tvorba rozhodnutí postavená na pevné základy?

V podmienkach SR sa v posledných rokoch zaužívala a osvedčila prax, že tvorcovia politiky poverujú výskumné inštitúcie realizovaním výskumov a analýz a potom na ich základe, spoločne koordinujú prácu na tvorbe koncepčných materiálov v rôznych oblastiach života mládeže. Tieto sa následne reflektujú v praktických opatreniach inštitúcií verejnej správy, ktorých realizácia sa každoročne vyhodnocuje.

Ako by ste hodnotili dosah mládežníckej politiky v životoch mladých ľudí?

Vzhľadom na to, že v SR nie je väčšina detí a mládeže organizovaná v OZ ani v inštitúciách pre výchovu vo voľnom čase, populácia mladých ľudí prakticky málo pociťuje dosah opatrení mládežníckej politiky. Táto sa viac orientuje na inštitúcie a OZ, menej na neorganizovanú mládež. Metodika podnecovania neorganizovanej mládeže k činnosti je v SR iba v začiatkoch.

➤ Q14

Mohli by ste spomenúť príklady dobrej praxe vo vašej krajine, týkajúce sa stratégií pre zlepšenie porozumenia mládeži a výskumu mládeže, a to najmä:

– v oblasti spolupráce medzi mládežníckou politikou a výskumom mládeže,

Tvorcovia politiky poverujú výskumné inštitúcie realizovaním výskumov a analýz a potom na ich základe spoločne koordinujú prácu na tvorbe koncepčných materiálov v rôznych oblastiach života mládeže.

Napr. tvorbe Koncepcie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2007 predchádzalo spracovanie analytického materiálu Stav práce s mládežou v SR. Obidvoma týmito výkonmi poverilo MŠ SR Iuventu. Podobne vznikala aj Koncepcia neformálneho vzdelávania. Predchádzala jej Analýza neformálneho vzdelávania, ktorú z poverenia MŠ SR tiež koordinovala Iuventa.

– v zabezpečovaní štruktúr pre sieťovanie a vedenie dialógu medzi rozličnými aktérmi v tejto oblasti,

Mnohé výskumné inštitúcie sa zapojili do porovnávacích výskumov prebiehajúcich vo viacerých európskych krajinách (napr. CERYs rozvíja spoluprácu s podobnými inštitúciami v Rakúskej republike, Českej republike a porovnáva (podľa rovnakej metodiky) výsledky výskumu názorov mladých ľudí na členstvo ich krajiny v EÚ).

– v identifikácii potrieb, požiadaviek a medzier týkajúcich sa obsahu a metód výskumu a zhromažďovania údajov,

Projekty resp. metódy výskumov si pracovníci vzájomne oponujú (konkrétne Iuventa – ÚIPS), prípadne poskytujú výsledky vlastných výskumov, ktoré tvoria podklad pre východiská ďalšieho výskumu s príbuznou tematikou.

– v navrhovaní koherentnej stratégie a programu práce?

Ako progresívne sa ukazuje prezentovať výsledky výskumov nielen v odborných kruhoch, ale aj v rámci okrúhlych stolov a workshopov s verejnosťou, resp. využívať moderné informačné technológie pre prezentáciu.

2. Výklad vzhľadom na európsku úroveň

➤ Q15

Rezolúcia Rady Európy z 27. júna 2002 vyzýva EK k predloženiu navrhnutých spoločných cieľov pre každú prioritu otvorenej metódy koordinácie.

Aké spoločné ciele by podľa vás mali byť rozvinuté na európskej úrovni, aby sa dosiahlo lepšie porozumenie mládeži?

- vnímať interkulturalitu ako hľadisko moderného života mládeže,
- zlepšenie života marginalizovaných skupín mládeže,
- participácia mládeže na rozvoji miest a obcí,
- zvýšenie informovanosti mládeže,
- dôraz na zapojenie sa mladých ľudí do dobrovoľnej činnosti a služby,
- upevniť väzby medzi formálnym a neformálnym vzdelávaním,
- zvýrazniť dôležitosť a význam utvárania rodiny pre mladých ľudí,
- zabezpečiť zázemie na vstup do samostatného života pre mladých ľudí (podpora bývania, finančné možnosti, pôžičky...)

➤ Q16

Biela kniha navrhuje prehodnotiť štúdie a výskum o mládeži, ktoré v súčasnosti v Európskej únii prebiehajú a ktoré rezolúcia RE kladie ako priority na uľahčenie kompilácie štúdií.

Ako by mali byť čo najlepšie zorganizované pozorovania a kompilácia výskumu mládeže a primeraný zber dát?

- stanoviť rovnaké témy a ciele,
- používať rovnaké metodiky,
- zo získaných údajov spracovávať porovnávacie štúdie,

- *stanoviť si plán výskumu mládeže na európskej úrovni.*

➤ Q17

Biela kniha navrhuje vypracovať štúdiu a výskumný program a rezolúcia RE sa zaoberá tým, aká ďalšia práca je potrebná na podporu súčasných a budúcich priorít.

Ako by mala byť čo najlepšie urobená táto štúdia a výskumná stratégia a program? Aké témy a priority považujete pre túto stratégiu za najrelevantnejšie?

- *Podľa nášho názoru v podmienkach práce s deťmi a mládežou v SR je dôležité koncentrovať sa na participatívne učenie, ktoré považujeme za základný prostriedok transformácie reaktívneho správania mládeže (ktoré bolo typické pre život mladých ľudí v totalitnej spoločnosti) na aktívne správanie charakteristické pre demokraciu.*
- *Rovnako je potrebné vzdelávať dospelých, aby boli schopní a ochotní utvoriť priestor pre participáciu mladých ľudí, aby ich pustili do verejného života, delegovali im právomoci. Participácia je možná len vtedy, ak je ochota odovzdať časť kompetencií do rúk mladých ľudí.*
- *V týchto súvislostiach je dôležité aj zefektívniť neformálne vzdelávanie ako súčasť celoživotného vzdelávania a v tomto smere transformovať výchovno-vzdelávací systém v SR smerom k rovnocennosti formálneho a neformálneho vzdelávania.*

➤ Q18

Biela kniha sa zameriava na správny prístup pre výskum mládeže na európskej úrovni; priority rezolúcie RE sa zameriavajú na vytvorenie študijných a výskumných nástrojov (napr. ukazovateľov).

Ako by mohli byť čo najlepšie identifikované a vyvinuté primerané nástroje a prístupy na európskej úrovni? Aké prostriedky a nástroje sú podľa vás najprimeranejšie?

Vo výskume mládeže navrhujeme viac používať kvalitatívne metódy, zamerať sa na ich periodicitu v čase a v rôznych prostrediach európskeho kontinentu. Dôvodom je skutočnosť, že život mládeže je veľmi špecifický v rôznych prostrediach, a preto je veľmi ťažko získať relevantné plošné informácie z veľkého územia. Za výzvu považujeme skôr zlepšiť porozumenie špecifickosti rôznych skupín mládeže.

➤ Q19

Komisia v Bielej knihe navrhuje poskytovanie požadovaných štatistických zdrojov čo najoptimálnejším využívaním už existujúcich zdrojov v Európskom štatistickom systéme.

Ako by mohli byť poskytované údaje na európskej úrovni čo najlepšie? Ako môžeme optimálne využívať prístupné štatistické zdroje?

- *Dôležité je vyžívanie informačných technológií.*
- *Navrhujeme organizovať rozličné relácie, videokonferencie a fóra na jednu tému vo všetkých krajinách EÚ, do ktorých by sa mohli zapojiť odborníci a zúčastnení z celej Európy.*
- *Za dôležité považujeme sprístupniť za nižšiu cenu dostupné štatistické programy a zamerať sa na vzdelávanie pracovníkov v oblasti výskumu na využívanie týchto štatistických programov najmä v aplikovanom výskume, čo by zabezpečilo aj jednotnú formu pre výmenu informácií v celej EÚ.*

➤ Q20

Biela kniha navrhuje zhodnotiť existujúce výskumné štruktúry a siete a rezolúcia RE dáva ako prioritu uľahčovanie sieťovania výskumných štruktúr.

Ako by mala byť čo najlepšie zorganizovaná schéma sieťovania na európskej úrovni? Mala by takáto sieť zahŕňať aj výskumníkov z krajín tretieho sveta? Aký konkrétny cieľ, účel by mala mať táto sieť?

Bolo by účelné, keby na európskej úrovni existovala inštitúcia alebo organizácia, ktorej predmetom činnosti by bola koordinácia výskumu a aktivít pre lepšie porozumenie mládeži, s tým, že by združovala národné partnerské výskumné centrá, ktoré by zabezpečovali výskum na úrovni jednotlivých štátov a regiónov. Je dôležité zachovať objektivitu potrieb aj výsledkov jednotlivých výskumov.

Výskumníkov z tretieho sveta by takáto sieť mala samozrejme zahrňovať a to najmä pre vzájomné obohacovanie sa v metodológii a neformálnu výmenu skúseností a príkladov dobrej praxe, ale nie je až také zrejmé, či by výskumy uskutočňované v Európe mali prebiehať paralelne aj v treťom svete vzhľadom na iné podmienky života tamojšej mládeže.

➤ Q21

Ceznárodný rámec pre lepšie porozumenie a poznanie mládeže a výskumu mládeže už poskytuje dobre rozvinutý základ pre spoluprácu, najmä medzi Európskou komisiou a Radou Európy a existujúcou sieťou výskumníkov v oblasti mládeže.

Aký druh ďalšej spolupráce by ste navrhli do budúcnosti, aby sa vyhlo prekrývaniu práce a doplnila sa existujúca práca a úlohy?

- *Spolupráca na spracovávaní dlhodobých a strednodobých plánov výskumu v rámci Európy, ktoré sú dobrým predpokladom pre plánovanie a súčasne neprekrývanie výskumov na národných úrovniach. To by prispelo aj k celkovému zefektívneniu výskumnej činnosti.*
- *Spracovať databázy výskumnej činnosti na celoeurópskej úrovni.*

➤ Q22

Program MLÁDEŽ ponúka škálu možností pre ďalšiu spoluprácu vo vzťahu k dosiahnutiu lepšieho porozumenia mládeži.

Aká by mala byť rola programu MLÁDEŽ (a jeho nástupcu) v implementácii stratégií pre lepšie porozumenie mládeži?

Program MLÁDEŽ už vo svojej podstate predstavuje jednu z možných implementácií stratégií lepšieho porozumenia mládeži. Program priamo odpovedá na výzvy Bielej knihy Európskej únie o mládeži, a to:

- *podporou organizácie krátkodobých stretnutí pre mladých ľudí (mládežnícke výmeny),*
- *podporou medzinárodného dobrovoľníctva,*
- *podporou siete miestnych projektov s ich zahraničnými partnermi.*

Všetky tieto aktivity, ktoré sa už prostredníctvom programu MLÁDEŽ (a jeho predchodcov) podporujú, prispievajú k lepšiemu porozumeniu.

Program MLÁDEŽ je postavený na princípe participácie a interkultúrneho učenia, rovnosti šancí pre všetkých, podpore

iniciatívy a vzájomnej spolupráce. Všetky tieto princípy súvisia so zlepšením porozumenia medzi mladými ľuďmi v Európe.

Program MLÁDEŽ navyše poskytuje prostriedky pre spoluprácu a vzdelávanie mládežníckych pracovníkov či pracovníkov zodpovedných za mládež (decision-makers).

Dôraz je potrebné klásť na miestnu úroveň a lokálne skupiny, kde účasť v medzinárodných aktivitách má najvýraznejší dopad.

Najjednoduchším riešením je ponechať program MLÁDEŽ (resp. jeho nástupcu) v jeho doterajšom fungovaní, resp. zväčšiť objem finančných prostriedkov, aby sa viac mladých ľudí mohlo zapájať do medzinárodných projektov a aktivít, a tak byť väčším nástrojom pri implementácii rôznych stratégií lepšieho porozumenia medzi mládežou.

➤ Q23

Iné existujúce nástroje na európskej úrovni (ako je 6. výskumný rámcový program Európskej komisie, EUROSTAT, Eurobarometer atď.) ponúkajú škálu možností pre dosiahnutie lepšieho porozumenia a poznania mládeže.

Ako vy alebo akýkoľvek iný aktér vo vašej krajine (kto?) využívate tieto možnosti?

Niektoré inštitúcie (ÚIPŠ, ŠÚ SR, Iuventa a i.) tieto nástroje využívajú. Aplikované výskumy realizované v regiónoch ich využívajú menej, čo je spôsobené menšou dostupnosťou k internetu, ako aj nedostatkami v komunikácii a výmene informácií.

3. Konzultovanie dotazníka s mladými ľuďmi

Q24

Aké kanály ste použili na konzultáciu s mladými ľuďmi, mládežníckymi asociáciami a národnými radami mládeže alebo podobnými orgánmi pri príprave odpovedí na tento dotazník?

Využili sme predovšetkým osobnú konzultáciu s ÚIPŠ (RNDr. Mária Slovíková). Odpovede sme konzultovali aj s Radou mládeže Slovenska a zároveň sme využívali web stránky aj iných mládežníckych organizácií.

➤ Q25

Aké kanály ste použili na konzultáciu s výskumníkmi, výskumnými inštitútmi a inými aktérmi z vedeckej komunity v oblastiach týkajúcich sa mládeže?

Internet a osobný rozhovor.

Návrh rezolúcie spoločných cieľov pre lepšie porozumenie mládeži²⁶

Rada Európskej únie a predstavitelia vlád členských štátov na stretnutí

VZHLADOM NA TO, ŽE

1. Biela kniha Európskej komisie s názvom Nový impulz pre európsku mládež, zverejnená 21. novembra 2001, stanovuje nový rámec európskej spolupráce v oblasti mládeže,
2. vo svojom rozhodnutí zo dňa 27. júna 2002 (OJC 168 z 13.7.2002, s. 2) rada prijala otvorenú metódu koordinácie ako nový rámec pre spoluprácu v oblasti mládeže a schválila štyri priority, t.j. participáciu, informovanosť, dobrovoľnícke aktivity a väčšie porozumenie a znalosti o mládeži,
3. vo svojej rezolúcii z 25. novembra 2003 (s. 6) rada prijala spoločné ciele pre prvé dve priority, t.j. participáciu a informovanosť mladých ľudí,
4. vo svojom memorande z 30. apríla 2004 (Doc. 9183/04 [COM (2004) 336 final]) komisia navrhla spoločné ciele pre lepšie pochopenie a znalosti o mládeži, založené na odpovediach členských štátov na dotazník Komisie a na výsledkoch konzultácií s mladými ľuďmi a vedeckými pracovníkmi,
5. rada dňa 28. mája 2004 potvrdila dôležitosť priority týkajúcej sa väčšieho porozumenia mládeži a lepších znalostí o mládeži.

²⁶ Rada Európskej únie, Brusel, 15.september 2004, Dok. 11397/04 JEUN 55 EDUC 141 SOC 351.

(i) MAJÚ NA ZRETELI, ŽE

1. priorita „lepšieho porozumenia a poznania mládeže“ je mimoriadne dôležitá pre vykonávanie politiky v oblasti mládeže, v záujme uspokojenia potrieb a očakávaní mladých ľudí má byť politika založená na najlepších možných znalostiach a pochopení ich potrieb a očakávaní,
2. prístup založený na znalostiach je obzvlášť relevantný a užitočný pri uplatňovaní politiky, ktorá sa zaoberá rýchlo sa vyvíjajúcou realitou ako napríklad situáciou mladších generácií v Európe,
3. je to o to dôležitejšie v štádiu, keď členské štáty prijali spoločné ciele v témach participácie a informovanosti mladých ľudí a v súčasnosti vytvárajú politiku implementácie,
4. pre lepšie znalosti a pochopenie mládeže, ktoré zahŕňa pochopenie rozdielov v životných podmienkach mladých mužov a žien, treba adekvátne vziať do úvahy znalosti mladých politikov, mladých výskumných pracovníkov, mládežníckych organizácií a organizácií pre mladých ľudí a samotných mladých ľudí.

SÚHLASIA s nasledujúcimi spoločnými cieľmi pre lepšie porozumenie a znalosti o mládeži:

Pre včasné, efektívne a udržateľné vytváranie politiky je nevyhnutné vyvinúť koherentné, relevantné a kvalitatívne oblasti znalostí v oblasti mládeže v Európe a anticipovať budúce potreby prostredníctvom výmeny, dialógu a sietí:

(1) identifikovať – vrátane miestnej a regionálnej úrovne – existujúce znalosti v prioritných oblastiach mládeže, menovite participáciu, informovanosť a dobrovoľnícke aktivity a implementovať dodatočné, aktuálne prostriedky a zľahčiť prístup k nim,

(2) v druhom štádiu identifikovať – vrátane miestnej a regionálnej úrovne – existujúce znalosti v ďalších prioritných oblastiach záujmu mladých ľudí ako napríklad autonómia, neformálne vzdelávanie, boj s diskrimináciou, vzdelávanie a výchova, zamestnanosť, podnikanie, prechod zo vzdelávacieho systému do zamestnania, zaradenie sa do spoločnosti a zdravie a implementovať dodatočné, aktuálne prostriedky a uľahčiť prístup k nim,

(3) zaistiť kvalitu, porovnateľnosť a relevantnosť znalostí v oblasti mládeže použitím vhodných metód a nástrojov,

(4) zjednodušiť a podporovať výmenu, dialóg a siete na zabezpečenie viditeľnosti znalostí v oblasti mládeže a anticipovať budúce potreby²⁷.

V prílohe k tomuto dokumentu je uvedený neúplný zoznam možných spôsobov dosiahnutia uvedených spoločných cieľov.

UVEDOMUJÚ SI, že implementácia musí byť flexibilná, postupná a vhodná pre oblasť mládeže a musí rešpektovať právomoci členských štátov a princíp subsidiarity.

²⁷ DK: rezervovaný pre časť 1 až 4.

VYZÝVAJÚ ČLENSKÉ ŠTÁTY, ABY

- špecifikovali implementáciu a nasledujúce prostriedky vzhľadom na ich konkrétne podmienky a národné priority s ohľadom na spoločné ciele,
- informovali komisiu o konkrétnych výsledkoch implementácie prvých dvoch spoločných cieľov v danom poradí do konca roku 2005 pre účasť a informovanosť, do konca roka 2006 pre dobrovoľnícke aktivity a do konca roka 2008 pre ostatné témy,
- v rámci uvedených správ informovali komisiu o krokoch, ktoré boli podniknuté na splnenie tretieho a štvrtého spoločného cieľa v tomto poradí, týkajúcich sa kvality znalostí a sietí,
- radili mládeži a povzbudzovali participáciu mladých ľudí a ich organizácií, výskumných pracovníkov, ako aj národných a regionálnych rád – ak je to vhodné – pri vypracovaní týchto správ.

BERÚ NA VEDOMIE, ŽE KOMISIA ZAMÝŠĽA

- pripraviť na základe uvedených správ o národných príspevkoch k implementácii spoločných cieľov, správu o činnosti na predloženie rade, aby podporila spoločnú výmenu informácií a dobrých praktík týkajúcich sa lepšieho porozumenia a znalosti o mládeži, konzultovaním s Európskym fórom mládeže, nevyklučujúc však iné formy konzultácie,
- navrhnúť, ak je to vhodné, dodatky spoločných cieľov pre lepšie porozumenie a znalosti o mládeži,

- vhodne informovať Európsky parlament, Hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov.

VYZÝVAJÚ KOMISIU, ABY

- zvolala, ak je to vhodné, predstaviteľov národných štátnych správ zodpovedných za mládež za účelom podpory výmeny informácií o dosiahnutom pokroku a o najlepšej praxi.

BERÚ DO ÚVAHY NASLEDUJÚCI POSTUP

Rada a predstavitelia vlád členských štátov zasadajúcich v rade podniknú potrebné kroky v rámci spoločných cieľov, aby uľahčili ich implementáciu. Prijmu a ak je to vhodné, pozmenia spoločné ciele na základe správ o činnosti a pozmenené návrhy predložia Komisii.

Príloha

Prostriedky na dosiahnutie spoločných cieľov pre lepšie znalosti a pochopenie mládeže

Vzhľadom na súčasné okolnosti a priority každého členského štátu je možné postupovať podľa nasledujúceho neúplného zoznamu činností:

1. Identifikovať – aj na miestnej a regionálnej úrovni – existujúce znalosti v prioritných sférach v oblasti mládeže a implementovať dodatočné, súčasné prostriedky a uľahčiť prístup k nim.

Na národnej úrovni

(a) identifikovať a zorganizovať existujúce znalosti v oblasti mládeže pre participáciu, informovanosť a dobrovoľnícke aktivity,

(b) doplniť a pravidelne aktualizovať znalosti o takýchto témach, tiež mať na zreteli praktické znalosti,

(c) zjednodušiť prístup k znalostiam o takýchto témach a k informácii o príslušných činiteľoch,

(d) zabezpečiť jednoduchú prácu s relevantnými informáciami.

Na európskej úrovni

(e) najlepšie využiť všetky relevantné nástroje dostupné na európskej úrovni – napríklad aktuálne a budúce programy v oblasti mládeže, prieskumy Eurobarometer, Eurostat a súčasné a budúce rámcové výskumné programy,

(f) distribuovať zozbierané informácie zúčastneným aktérom,

(g) najlepšie využiť všetky relevantné nástroje vyvinuté komisiou v spolupráci s Radou Európy, vziať do úvahy aj znalosti tretích krajín.

2. V druhom štádiu identifikovať – na miestnej a regionálnej úrovni – existujúce znalosti v ďalších prioritných oblastiach záujmu v oblasti mládeže a implementovať prostriedky na doplnenie, aktualizáciu a uľahčenie prístupu k nim.

Na národnej úrovni

(a) identifikovať a organizovať existujúce znalosti v ďalších prioritných oblastiach záujmu v oblasti mládeže ako napríklad autonómia, neformálne učenie, boj s diskrimináciou, vzdelávanie a výchova, zamestnanosť, podnikanie, prechod zo školského systému do zamestnania, začlenenie do spoločnosti a zdravie – podľa objasnenia a adaptácie týchto tém relevantnými entitami v oblasti mládeže stretávajúcimi sa na európskej úrovni,

(b) dopĺňať a pravidelne aktualizovať takéto témy s prihliadnutím na praktické znalosti,

(c) uľahčiť príslušným aktérom prístup k znalostiam o takýchto témach a k informáciám,

(d) zabezpečiť, aby boli relevantné informácie jednoducho dostupné.

Na európskej úrovni

(e) najlepšie využiť relevantné nástroje dostupné na európskej úrovni ako napríklad aktuálne a budúce programy v oblasti mládeže, prieskumy Eurobarometer, Eurostat a súčasné a budúce rámcové výskumné programy,

(f) distribuovať zozbierané informácie zúčastneným aktérom,

(g) najlepšie využiť všetky relevantné nástroje vyvinuté komisiou v spolupráci s Radou Európy, tiež vziať do úvahy aj názory tretích krajín.

3. Zabezpečiť kvalitu, porovnateľnosť a relevantnosť znalostí v oblasti mládeže používaním vhodných metód a nástrojov.

Na národnej úrovni

(a) vyvinúť vhodné nástroje a metódy na posilnenie porozumenia a znalosti o mladých ľuďoch a uľahčiť využitie výsledkov,

(b) podporovať vzdelávanie a tréning mládežníckych výskumníkov a expertov – predovšetkým mladých, ako aj iných aktérov rozvíjajúcich znalosti v oblasti mládeže.

Na európskej úrovni

(c) spolupracovať na identifikácii a definovaní spoločných konceptov a na minimálnom jadre obsahu v záujme posilnenia spoločného porozumenia identifikovaných prioritných tém,

(d) spolupracovať na stanovení kvalitatívnych a kvantitatívnych metód hodnotenia na využívanie a porovnanie výsledkov spoločne identifikovaných tém,

(e) spolupracovať na lepšej identifikácii indikátorov hodnotenia dopadu súčasných a budúcich programov v oblasti mládeže.

4. Uľahčiť a podporovať výmenu, dialóg a siete na zabezpečenie viditeľnosti znalostí v oblasti mládeže a anticipovať budúce potreby.

Na národnej úrovni

(a) rozvinúť národnú sieť medzi tvorcami politiky, výskumníkmi, mladými ľuďmi a ich organizáciami,

(b) v rámci týchto národných sietí prediskutovať budúce potreby, trendy a identifikovať nové priority a metódy,

(c) podporovať spoluprácu medzi sektormi, výmeny a dialóg medzi rozličnými sektormi a oblasťami znalostí prostredníctvom konferencií, seminárov a podujatí.

Na európskej úrovni

(d) koordinovať uvedené národné siete ustanovením komisie v spolupráci s Radou Európy a európskou sieťou pre znalosti o mládeži.